

INDIVIDUELE SPORT VERSUS TEAMSPORT

Een onderzoek naar sociale bindingen in een sportorganisatie

Dennis van Gool
Tilburg, 8-12-2005
Universiteit van Tilburg
Begeleiders: A.H.F. Elling
H.J.J. v.d. Poel

Inhoudsopgave

<u>Inleiding</u>	1
<u>Hoofdstuk 1: sport en sociaal kapitaal</u>	4
1.1 Inleiding	4
1.2 Inleiding sociaal kapitaal	4
1.3 Pierre Bourdieu	6
1.4 James Coleman	7
1.5 Robert Putnam	9
1.6 Omschrijving sociaal kapitaal	10
1.7 Sportdeelname in Nederland	11
1.8 Conceptueel kader	17
1.9 Algemene onderzoeksvraag, concrete onderzoeksvragen en hypothesen	24
1.9.1 Algemene onderzoeksvraag	24
1.9.2 Concrete onderzoeksvragen	25
1.9.3 Hypothesen	25
1.10 Slot	26
<u>Hoofdstuk 2: opzet onderzoek</u>	28
2.1 Inleiding	28
2.2 Methode van gegevensverzameling	28
2.3 Steekproeftrekking	28
2.4 Opbouw van de enquête	29
2.5 Uitleg analyse	32
2.6 Slot	33
<u>Hoofdstuk 3: beschrijving resultaten</u>	34
3.1 Inleiding	34
3.2 Sociaaldemografische kenmerken	34
3.2.1 Leeftijd	34
3.2.2 Geslacht, burgerlijke staat, etniciteit	35
3.2.3 Werksituatie, opleiding en inkomen	37
3.3 Sociale bindingen	40
3.4 Overige vrijetijdsbesteding	42
3.5 Voorlopige conclusies	46
<u>Hoofdstuk 4: analyse resultaten</u>	48
4.1 Inleiding	48
4.2 Type sportdeelname/overige vrijetijdsbesteding - sociale bindingen	48
4.3 Beantwoorden van hypothesen	55
4.4 Type sportdeelname - overige vrijetijdsbesteding	57
4.5 Beantwoorden van hypothese overige vrijetijdsbesteding	65
4.6 Slot	65

<u>Hoofdstuk 5: conclusie</u>	66
5.1 Inleiding	66
5.2 Beantwoorden algemene onderzoeksvraag	66
5.2.1 <i>Type sportdeelname/sociaaldemografische kenmerken - sociale bindingen</i>	66
5.2.2 <i>Type sportdeelname - overige vrijetijdsbesteding</i>	69
5.3 Aanbevelingen	69
5.4 Reflectie	71
Samenvatting	72

Inleiding

Aanleiding onderzoek

Dit onderzoek gaat over verschillen in sociale bindingen in de wereld van de sport. De laatste decennia zijn er veel nieuwe sporten populair geworden bij de grote massa. Je kunt hierbij denken aan sporten zoals joggen, skaten en fitness. Deze nieuwe sporten hebben een eigenschap die ze onderscheidt van de wat oudere verenigingssporten als voetbal of hockey; ze hebben namelijk een individueel karakter. Dit betekent niet dat je deze sporten altijd alleen hoeft te beoefenen, maar het is niet noodzakelijk deze sporten in teamverband te beoefenen, zoals bij voetbal wel het geval is.

Er wordt door sommige auteurs (o.a. Putnam 2000) gesuggereerd dat sociale banden steeds meer vervagen. Een steeds verdergaande commercialisering van het dagelijks leven leidt tot een vrijetijdsbesteding die steeds meer gericht wordt op het individu in plaats van de groep. In de vrijetijdsbesteding van mensen wordt steeds meer televisie gekeken en er worden steeds meer activiteiten ondernomen waarbij sociaal contact niet nodig is, met als mogelijk gevolg een verzwakking van sociale bindingen tussen mensen (contacten tussen mensen nemen af, waardoor de verbondenheid tussen personen minder zal worden). De vraag is dan wat de (mogelijke) gevolgen zijn van deze ontwikkeling voor de sociale bindingen in de sportwereld. De opkomst van meer individuele sporten zoals fitness passen in dit beeld van de individualisering van de vrijetijdsbesteding, waar er een groei plaatsvindt in de beoefening van individuele sporten (Van der Meulen 2003). Naar verwachting zal bij deze meer individuele sporten een ander soort sociale binding ontstaan tussen mensen. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat een persoon die een individuele sport beoefent zich minder betrokken voelt bij een medesporter dan het geval is bij een persoon die een

teamsport beoefent. Een ander verschil tussen een individuele en teamsport kan voortkomen uit het aantal sociale contacten die gemaakt of onderhouden worden in een sportorganisatie (naar verwachting zal het aantal contacten tussen sporters bij een teamsport groter zijn dan bij een individuele sport).

De eerdergenoemde commercialisering van de vrijetijdsbesteding komt ook naar voren in de manier waarop bepaalde sporten zich organiseren (Verweel 2003). Het verschil in organisatievorm tussen fitness en voetbal is dat een fitnessorganisatie een commerciële inslag heeft, in tegenstelling tot een voetbalvereniging, die voornamelijk afhankelijk is van vrijwilligers (Breedveld 2003). Door de opkomst van de commerciële sportaanbieders staan de verenigingen voor de keuze: kiezen we voor een benadering die op het individu gericht is (gaan we dus mee in de individualisering), of blijven we bij een meer sociale benadering, waardoor er meer onderlinge verbondenheid ontstaat tussen leden van een club of vereniging? Ook de consument kan op grond van deze benaderingen kiezen voor een organisatie met een sociale grondslag of juist een individuele grondslag (Verweel 2003).

Een concept dat vaak gebruikt wordt als het gaat over sociale contacten en de bindingen die daaruit voortkomen, is sociaal kapitaal. Met dit concept wordt gesuggereerd dat het ontwikkelen en behouden van sociale bindingen waarde heeft voor de samenleving. Ik kom dan tot de volgende vraagstelling:

Vraagstelling

In hoeverre is er een verschil in het aantal en de aard van de sociale bindingen (en het sociaal kapitaal dat daaruit voortkomt) die opgedaan worden door de deelname aan een individuele sport, die in commercieel verband beoefend wordt, zoals fitness, in vergelijking met een teamsport die in traditioneel verenigingsverband beoefend wordt, zoals voetbal?

Hoofdstukindeling

In hoofdstuk 1 zal aandacht besteed worden aan de wetenschappelijke literatuur die ten grondslag ligt aan deze scriptie. Tevens zullen de probleemstelling en het conceptueel model gegeven worden. In hoofdstuk 2 wordt de opzet van het onderzoek besproken. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van de resultaten van de vragenlijsten weer. De analyse van de resultaten zal in hoofdstuk 4 plaatsvinden. In hoofdstuk 5 komen de conclusies aan bod.

H. 1 Sport en sociaal kapitaal

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal allereerst aandacht besteed worden aan de betekenis van het concept sociaal kapitaal. Beknopte samenvattingen van het werk (met betrekking tot sociaal kapitaal) van de auteurs Bourdieu, Coleman en Putnam komen in respectievelijk paragraaf 1.3, 1.4 en 1.5 aan bod om een overzicht te geven van de ontwikkeling van het concept sociaal kapitaal. In paragraaf 1.6 worden de drie omschrijvingen die de auteurs gaven van het concept sociaal kapitaal samengevat tot één omschrijving van dit concept. Daarna wordt in paragraaf 1.7 de veranderingen in de sportdeelname in Nederland beschreven (met betrekking tot individuele en teamsporten). In paragraaf 1.8 worden de invloeden op de sociale bindingen tussen mensen in een sportorganisatie genoemd, uitgewerkt en in een model gezet, waarna in paragraaf 1.9 de algemene onderzoeksvraag, de concrete onderzoeksvragen en de hypothesen vermeld worden.

1.2 Inleiding sociaal kapitaal

Het basisidee achter de notie van sociaal kapitaal is dat sociale bindingen waarde hebben (Putnam 2000, 19). Het zijn de sociale contacten die er voor zorgen dat de sociale behoeften van de mens vervuld worden en mensen zich niet meer geïsoleerd voelen.

Sociaal kapitaal heeft zowel een individueel als een collectief aspect (Putnam 2000, 20). Het individuele aspect houdt in dat mensen contacten met anderen zoeken om er zelf beter van te worden, zoals mensen die netwerken om aan een goede baan te komen, of om steun te vinden in slechte tijden. Aan de andere kant hebben sociale

bindingen ook waarde voor de rest van de samenleving. Dit blijkt uit het feit dat een individu met weinig sociale bindingen in een samenleving met zwakke sociale bindingen slechter functioneert dan hetzelfde individu in een samenleving met veel sociale bindingen (Putnam 2000, 20). Hieruit komt voort dat sociaal kapitaal zowel een privaat als een publiek goed is. Een investering in sociaal kapitaal zorgt namelijk voor voordelen zowel in de omgeving als voor het individu zelf.

Er zijn wel enige kanttekeningen te plaatsen bij de positieve gevolgen van sociaal kapitaal voor de samenleving. In de meeste gevallen, zoals bij de sociale contacten die in sportorganisaties worden gemaakt, hebben sociale bindingen vooral een positief effect. Er zijn echter ook personen die sociale contacten gebruiken voor minder sociale doelstellingen, zoals voetbalvandalen. Het is echter een minderheid van de mensen die zich hieraan schuldig maakt, waardoor er gesproken kan worden over een overwegend positief effect van sociaal kapitaal op de samenleving.

Een ander negatief aspect is de uitsluiting van mensen. Sociaal contact in een groep zorgt voor een verbetering van de sociale bindingen tussen de personen die deel uitmaken van deze groep, maar heeft ook uitsluiting van andere mensen als gevolg. Groepen worden vaak gevormd op basis van gedeelde interesses of kenmerken van personen, waardoor mensen die deze interesses of kenmerken niet hebben uitgesloten worden van het groepsproces.

In de literatuur zijn er steeds drie namen die regelmatig terugkeren als het gaat over het concept sociaal kapitaal. Deze auteurs zijn Pierre Bourdieu, James Coleman en vooral Robert Putnam (Baron et al. 2000, 1). In dit hoofdstuk zullen de bijdragen die deze auteurs hebben geleverd aan de ontwikkeling van het concept aan bod komen, waarna een algemene beschrijving van het concept wordt gegeven.

Er bestaat enige twijfel wanneer het concept als eerst gebruikt werd, maar de eerste belangstelling is terug te brengen op het werk van Bourdieu.

1.3 Pierre Bourdieu

Bourdieu noemt in zijn werk sociaal kapitaal als een van de drie fundamentele soorten kapitaal, naast economisch en cultureel kapitaal (Baron et al. 2000, 4). Het economisch kapitaal beschreef hij als hulpbronnen die direct in geld zijn om te zetten. De hulpbronnen die voortkomen uit culturele eigenschappen (een voorbeeld hiervan is onderwijs) noemt hij cultureel kapitaal. Sociaal kapitaal komt voort uit hulpbronnen die ontstaan uit connecties en groepslidmaatschap (Fine 2001, 56). In zijn vroegere werk was hij van mening dat economisch kapitaal de belangrijkste soort kapitaal was, met ver daarachter sociaal en cultureel kapitaal. Later verandert hij zijn standpunt en komt hij tot de conclusie dat er eigenlijk maar één soort kapitaal is dat bestaat uit drie fundamentele delen, namelijk een economisch, cultureel en sociaal deel. Hij wil hiermee duidelijk maken dat de verschillende soorten kapitaal onderling verbonden zijn met elkaar. Een voorbeeld hiervan is de verbondenheid van de verschillende soorten kapitaal in de sportwereld. Met betrekking tot het (willen) beoefenen van een sport bij een vereniging of club gaat het niet alleen om de economische kosten en baten, maar ook van belang zijn onder andere de mensen waarmee contact gemaakt wordt en relaties mee worden onderhouden (en zorgt voor een toename van het sociale kapitaal van een persoon) en bestaande relaties die onderhouden worden. Met deze verdeling van kapitaal in verschillende soorten maakte Bourdieu duidelijk dat kapitaal niet expliciet economisch hoeft te zijn, maar dat het ook een sociale kant heeft.

Verder komt Bourdieu in zijn boek *Distinction* (1984) tot de conclusie dat deze verschillende vormen van kapitaal ongelijk verdeeld zijn over verschillende sociaal-economische groepen of zelfs individuen (deze verschillende vormen van sociaal kapitaal zijn een bezit voor bepaalde groepen of individuen). Sommige sociaal-economische groepen of individuen hebben dus meer economisch kapitaal dan cultureel of sociaal kapitaal in vergelijking met andere groepen. Deze ongelijke verdeling van kapitaal maakt dat er een onderscheid is tussen verschillende sociaal-economische groepen (er is een verband tussen het verschil in de verdeling van de verschillende vormen van kapitaal en de sociaal-economische groepen in de samenleving) (Fine 2001, 57). Dit heeft uitsluiting van bepaalde groepen of individuen (die deze kenmerken niet hebben) als gevolg, maar ook insluiting van mensen (die deze kenmerken wel hebben).

Door als eerste de waarde te erkennen van sociale bindingen naast economische aspecten en de nadruk legt op het verband tussen (sociaal) kapitaal en in- en uitsluiting van bepaalde groepen maakt hem een van de grondleggers van het concept sociaal kapitaal.

Een verdere behandeling van het concept vindt plaats bij de volgende twee auteurs.

1.4 James Coleman

Meer recent was het James Coleman die het concept sociaal kapitaal onder de aandacht bracht (Fine 2001, 17). Coleman hield zich vooral bezig met de relatie tussen schoolprestaties en ongelijkheid, waarbij hij sociaal kapitaal als een manier zag om deze relatie te begrijpen. Sociaal kapitaal omschreef hij als: *een bepaalde hulpbron die beschikbaar is aan actoren, die bestaat uit bepaalde aspecten van*

sociale structuren en activiteiten van actoren (Coleman, in Baron et al. 2000, 5).

Bekeken vanuit zijn interesse in schoolprestaties en ongelijkheid betekent het concept sociaal kapitaal voor hem alle hulpbronnen die voortkomen uit familie- en gemeenschapsbanden die nut hebben voor de cognitieve en sociale ontwikkeling van een kind (Coleman, in Baron et al. 2000, 6).

De interesse in sociaal kapitaal is bij Coleman echter al veel eerder ontstaan. 20 Jaar eerder hield hij zich bezig met de social exchange theory, waarmee hij een antwoord probeerde te vinden op de vraag: hoe is de samenleving (hij bedoelde met samenleving: de instituties waaruit de samenleving bestaat) te verklaren vanuit individueel gedrag (Fine 2001, 68)? Er worden drie mogelijke verklaringen gegeven:

1. de instituties in de samenleving komen voort uit de sociale netwerken die een individu onderhoudt. Interacties tussen personen kunnen leiden tot instituties die op een bepaald moment een eigen leven gaan leiden (onafhankelijk worden van bepaalde individuen).
2. instituties komen voort uit sociale waarden van individuen (in ideologische of culturele zin).
3. instituties komen voort uit netwerken EN sociale waarden.

De relatie tussen het concept sociaal kapitaal en de social exchange theory is dat beiden gebruik maken van sociale waarden en netwerken als belangrijke variabelen.

Uit de social exchange theory kan worden afgeleid dat instituties ontstaan uit netwerken en/of sociale waarden en dit komt overeen met de theorie over sociaal kapitaal, waar netwerken en normen zorgen voor de ontwikkeling van sociaal kapitaal.

Het belang van Coleman voor de ontwikkeling van het concept sociaal kapitaal is de waarde die hij hecht aan sociale interactie en de voordelen van sociale interactie voor de samenleving, waardoor hij een inspiratiebron vormde voor latere auteurs, waaronder Robert Putnam.

1.5 Robert Putnam

Putnam is degene die verantwoordelijk is voor de hedendaagse populariteit van het concept sociaal kapitaal (maar is tevens ook de meest bekritiseerde auteur). Het boek waaraan Putnam deze faam voornamelijk te danken heeft is 'Bowling Alone', waarin hij tot de conclusie komt dat er over het algemeen een afname is waar te nemen van het sociale kapitaal in de Verenigde Staten. Het komt er volgens Putnam (2000) op neer dat Amerikaanse burgers steeds minder deelnemen aan het gemeenschapsleven (meer voor individuele activiteiten kiezen). Dit heeft als gevolg dat de meeste organisaties die afhankelijk zijn van vrijwilligers te maken krijgen of hebben gekregen met een afnemend ledenaantal. Dit geeft aan dat (volgens Putnam) mensen zich steeds minder betrokken voelen bij de samenleving. Een voorbeeld hiervan is de afname van de betrokkenheid bij de democratie van de Verenigde Staten. In deze democratie vervult de participatie van burgers van oudsher een belangrijke rol (Putnam 2000, 336). Door het wegvallen van groepen die zich organiseren rond een bepaalde politieke overtuiging en bijeenkomsten organiseren, valt er een belangrijk gedeelte van de participatieve democratie weg.

Het eerste gebruik van het concept sociaal kapitaal komt echter uit een studie die hij deed in Italië. Hij werd hierdoor geïnspireerd door Colemans eerdergenoemde studie over de relatie tussen sociaal kapitaal en schoolprestaties. Putnam legde echter niet de nadruk op educatie, maar op politiek. Hij begon met de constatering dat er een

verschil was in de ontwikkeling tussen het noorden en het zuiden van Italië. De oorzaak hiervan was volgens hem een verschil in contacten tussen de burgers, economie en politiek (een verschil in sociale bindingen). In het noorden zijn er veel meer contacten tussen alle partijen, in tegenstelling tot het zuiden, met als gevolg dat de economie en de politiek zich beter konden ontwikkelen. Sociaal kapitaal wordt hier door Putnam gezien als een teken van een samenleving die goed functioneert.

Ook heeft Putnam aandacht voor sport. Hij constateert dat de participatie in de meeste sporten is gedaald in de laatste decennia (Putnam 2000, 109). De sporten die hij noemt zijn onder andere softbal, tennis, volleybal en football (de meer traditionele sporten in de VS). De individuelere sporten zijn daarentegen populair geworden, zoals skaten, snowboarden, fitness en gym. Volgens Putnam zijn deze nieuwe sporten minder sociaal van karakter en zullen er naar verwachting zwakkere sociale bindingen zijn tussen personen die deze sporten beoefenen ten opzichte van de oudere sporten.

1.6 Omschrijving sociaal kapitaal

De bovengenoemde drie auteurs hebben alledrie een verschillende omschrijving van het concept sociaal kapitaal. Bourdieu noemt het *hulpbronnen die ontstaan uit connecties en lidmaatschap*. Coleman omschreef het als *een bepaalde hulpbron die beschikbaar is voor actoren, en die bestaat uit bepaalde aspecten van sociale structuren en activiteiten van actoren*. Putnam noemt sociaal kapitaal *de collectieve waarde van alle sociale netwerken en de gevolgen die deze netwerken hebben voor de wisselwerking tussen mensen*. De grootste overeenkomst tussen deze omschrijvingen is dat sociaal kapitaal ontstaat door contacten tussen mensen, of anders gezegd; sociaal kapitaal is het gevolg van sociale bindingen tussen personen. Door Bourdieu en Coleman wordt sociaal kapitaal ook als hulpbron gezien.

Wat nu nog onduidelijk is, is de betekenis van het concept kapitaal. Kapitaal wordt over het algemeen beschreven als een object dat direct of indirect bijdraagt aan het toekomstig welzijn van een individu (Fine & Green, in Baron et al. 2000, 81) Dit kapitaal hoeft niet altijd fysiek te zijn (zoals in economische zin), het belangrijkste kenmerk is dat het nut heeft in de toekomst.

Het concept sociaal kapitaal kan nu worden omschreven als *de voordelen voor een persoon in de toekomst, die voortkomen uit sociale bindingen die een persoon heeft.*

1.7 Sportdeelname in Nederland

Eerder noemde ik al de afname van de deelname aan bepaalde sporten in het stuk over Putnam. Maar hoe zit het met de sportdeelname in Nederland? In de Rapportage Sport 2003 wordt een toenemende druk op de vrijetijdsbesteding geconstateerd (Breedveld 2003). Toenemende bestedingsruimte, een groeiend aanbod en een afnemende hoeveelheid vrijetijd zijn de gegeven verklaringen. Toch wordt er beweerd dat de belangstelling voor lichamelijk inspannende activiteiten is toegenomen, maar deze belangstelling wordt naar alle waarschijnlijkheid niet vervuld bij de sportverenigingen in de buurt, maar steeds meer door commerciëlere sporten (Breedveld 2003).

Tabel 1.1 Beoefening van verschillende takken van sport, 1979-1999, bevolking 6-79 jaar, in procenten

	%						Index					
	1979	1983	1987	1991	1995	1999	1979	1983	1987	1991	1995	1999
algemeen (a)	52,5	58,8	58,5	62,6	63,5	64,9	100	112	111	119	121	124
solosporten (a)	42,3	47,2	44,1	49,7	51,1	51,5	100	112	104	117	121	122
duosporten	19,0	18,7	18,2	19,2	19,7	18,3	100	98	96	101	104	96
teamsporten	19,2	19,7	18,7	18,6	18,0	17,4	100	103	97	97	94	91
solosporten												
atletiek	1,0	1,1	1,3	0,8	1,0	0,8	100	110	130	80	100	80
auto-/motorsport	0,8	0,9	0,8	1,0	1,3	1,5	100	113	100	125	163	188
fitness/aerobics				9,1	11,4	12,8						
golf				1,1	1,3	1,5						
gymnastiek/turnen	9,1	9,0	8,2	6,7	5,6	5,9	100	99	90	74	62	65
paardrijden	2,5	3,5	2,5	2,7	3,4	3,1	100	140	100	108	136	124
schaatsen	14,6	11,0	15,4	13,0	7,0	5,5	100	75	105	89	48	38
skeelers/skaten						11,0						
toerfietsen/wielrennen (b)	25,9	28,2	24,4	14,4	15,3	14,8	100	109	94	56	59	57
trimmen/joggen	8,1	9,6	9,1	10,5	9,5	8,1	100	119	112	130	117	100
wandelsport (b)	22,4	22,1	23,1	7,6	8,2	10,7	100	99	103	34	37	48
zeilen/roeien/kanoën/surfen	6,1	10,5	7,7	7,4	7,6	5,7	100	172	126	121	125	93
zwemmen	31,8	35,5	30,7	33,0	35,6	32,3	100	112	97	104	112	102
duosporten												
badminton	7,7	6,8	6,4	6,6	5,1	5,0	100	88	83	86	66	65
squash					3,2	3,2						
tafeltennis	6,9	5,4	4,0	3,1	3,1	3,3	100	78	58	45	45	48
tennis	8,1	8,3	9,5	10,2	10,4	8,6	100	102	117	126	128	106
vecht- en verdedigingssporten	2,2	2,1	2,1	2,4	2,5	2,6	100	95	95	109	114	118
teamsporten												
basketbal	1,8	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5	100	89	83	78	83	83
handbal	1,6	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9	100	81	75	56	56	56
hockey	1,4	1,7	1,9	1,8	1,6	1,2	100	121	136	129	114	86
korfbal	1,2	1,1	1,2	0,9	1,0	1,2	100	92	100	75	83	100
softbal/honkbal				0,9	0,7	0,6						
veldvoetbal	12,1	11,5	10,3	9,5	9,8	9,5	100	95	85	79	81	79
volleybal	5,1	5,2	5,1	5,5	4,6	4,4	100	102	100	108	90	86
zaalvoetbal	3,2	4,1	3,9	3,6	3,7	3,9	100	128	122	113	116	122
overig	4,7	8,8	12,0	10,1	7,8	11,5	100	187	255	215	166	245

a) Excl. fietsen en wandelen

b) In de jaren 1979, 1983 en 1987 is meer in het algemeen gevraagd naar wandelen en toerfietsen, zonder het predikaat 'sport'

Bron: Van der Meulen, in SCP (AVO Aanvullend Voorzieningsgebruik Onderzoek) 2003, 83.

Volgens de bovenstaande tabel doet een steeds kleiner percentage van de bevolking aan teamsporten; van 19,2 % in 1979 naar 17,4 % in 1999. Een steeds groter percentage doet echter aan individuele sporten; van 42,3 % in 1979 naar 51,5 % in

1999. Sommige van deze individuele sporten werden nog niet of nauwelijks beoefend in het begin van het onderzoek in 1979. De groei van het percentage van de bevolking dat een solosport beoefent gaat gepaard met een daling in het percentage van de bevolking dat een teamsport beoefent, al zegt dit niets over een absolute daling in de beoefening van teamsporten. Leveren deze individuele sporten ook een ander soort sociaal kapitaal op voor een individu dan teamsporten die in verenigingsverband beoefend worden (zoals Putnam beweert in zijn bestseller *Bowling Alone*) is de vraag die beantwoord zal moeten worden.

“Hoewel het aantal sporters in de samenleving steeg, daalde het aantal per personen beoefende sporten, het aantal sporters dat lid is van een sportvereniging, en het aantal wedstrijdsporters. Het zijn vooral de individueel beoefende sporten zoals golf, skaten en fitness die aan belang wonnen. Teamsporten boeten licht aan belang in. De sport volgt hiermee het patroon van een op de individuele maat toegesneden vrijetijdsbesteding” (Breedveld 2003). Algemene maatschappelijke processen als individualisering, commercialisering en in- en uitsluitingsmechanismen oefenen invloed uit op de sport en krijgen in de sport een eigen vorm en inhoud (Verweel 2003).

Er wordt dus beweerd dat er een proces van individualisering gaande is in de samenleving, wat dus ook geldt voor de vrijetijdsbesteding, dat ook gevolgen heeft voor de sportwereld. In de sportwereld krijgt dit zijn vorm in het steeds populairder worden van de meer individuelere sporten, wat ten koste gaat van de teamsporten. De vraag is nu of er ook een verband is tussen een individuele/sociale vrijetijdsbesteding en de keuze voor een individuele of een teamsport.

Ook Beckers en Serail (1991, in SCP 2003) wijzen op de afnemende vanzelfsprekendheid van sport via verenigingen en de toenemende concurrentie en commercialisering die het gevolg daarvan zijn. Vanaf het begin van de jaren '90 is er een afnemende belangstelling voor teamsporten waargenomen, maar een stijgende belangstelling voor individueel beoefenbare sporten (Van der Meulen 2003). Er wordt gesproken over het steeds losser worden van de band tussen sporter en sportvereniging.

In de rapportage wordt tenslotte geconcludeerd dat het sportlandschap in Nederland verandert van een traditionele verenigingscultuur in een beweegcultuur waarin sport en recreatie ineensmelten (SCP 2003).

In zijn boek *Bowling Alone* noemt Putnam enkele variabelen die de hoeveelheid en aard van het sociale kapitaal kunnen beïnvloeden. Deze variabelen zijn leeftijd, geslacht, inkomen, werkstatus, burgerlijke staat en etniciteit :

- leeftijd: de aard en het aantal sociale contacten die een persoon onderhoudt zijn ondermeer afhankelijk van leeftijd. Er zijn activiteiten die veel beoefend worden door personen in een bepaalde leeftijdsklasse, zoals sport door jongeren en lidmaatschap van publieke organisaties door mensen tussen de veertig en zestig jaar (Putnam 2000, 249). Het ondernemen van bepaalde activiteiten hangt echter ook af van waarmee een persoon opgegroeid is. Het vrijetijdsgedrag dat mensen ontwikkelen in hun jeugd blijven ze, voor zover mogelijk, de rest van hun leven beoefenen (Putnam 2000, 251). Het verschil in activiteiten per leeftijdsklasse levert een verschil in het aantal en de aard van sociale contacten op, omdat bij elke activiteit de aard en omvang van de

sociale contacten verschilt. Dit is dan weer van invloed op de aard en omvang van het sociale kapitaal.

- geslacht: vrouwen tonen over het algemeen meer initiatief in het onderhouden van sociale contacten dan mannen en doen dus meer sociaal kapitaal op dan mannen. Uit onderzoek blijkt (Stone & Hughes 2001, SCP 2003) dat vrouwen over het algemeen ook een ander type sport kiezen dan mannen, waardoor er verschillen ontstaan in het sociaal kapitaal dat opgedaan wordt.

- inkomen: mensen die er financieel goed voor staan hebben minder last van financiële onzekerheid dan mensen met minder inkomen. Deze financiële onzekerheid zorgt ervoor dat sommige, duurdere, sociale activiteiten minder worden gedaan, hetgeen resulteert in een vermindering van het aantal sociale activiteiten die ondernomen worden. Dit kan ook doorwerken in de sportdeelname van een persoon. Er zal eerder gekozen worden voor een sport die relatief goedkoop is, of er wordt gewoon minder gesport. Vooral als dit laatste het geval is, zullen de sociale bindingen van een persoon met medesporters minder ontwikkeld zijn. Uit onderzoek blijkt dat mensen die over meer financiële middelen beschikken een groter aantal informele netwerken hebben in vergelijking met mensen die een minder inkomen hebben (Stone & Hughes 2001). Het kan ook het geval zijn dat mensen die in de hogere inkomensgroepen horen, juist minder tijd hebben om te sporten dan mensen uit de lagere inkomensgroepen, omdat ze te druk bezig zijn met hun werk (Ulseth 2003), waardoor de sociale bindingen met medesporters juist minder ontwikkeld zijn.

- werkstatus: als een persoon werkt, betekent dit een stijging van het sociale kapitaal

omdat men op de werkvloer in aanraking komt met anderen, in tegenstelling tot iemand die geen werk heeft. Mensen die werken hebben meer sociale bindingen in vergelijking met werklozen (Stone & Hughes 2001). Ook is het mogelijk dat mensen die werken meer gestimuleerd worden een bepaalde sport te gaan beoefenen, omdat deze door collega's wordt beoefend. Het kan ook mogelijk zijn dat mensen die niet werken juist meer gaan sporten omdat ze meer vrijetijd hebben dan mensen die wel werken (Ulseth 2003). Deze mensen hebben dan meer mogelijkheden om nieuwe contacten te leggen.

- burgerlijke staat: mensen die getrouwd zijn en/of kinderen hebben, krijgen te maken met andere sociale contacten dan alleenstaande mensen en daardoor ook een ander soort en hoeveelheid sociaal kapitaal. Ook blijkt uit onderzoek dat mensen die getrouwd zijn meer sociale relaties hebben dan ongehuwde mensen (Stone & Hughes 2001). Dit kan doorwerken in de sportdeelname, doordat de deelname aan bepaalde sporten beïnvloedt wordt door mensen die een persoon ontmoet via de kinderen of partner.

-etniciteit: in een sportorganisatie waar veel mensen met een verschillende etnische achtergrond lid zijn zullen meer verschillen overbrugd moeten worden om tot een sociale binding tussen personen te komen, dan in een sportorganisatie bestaande uit leden met dezelfde etnische achtergrond.

De verschillen in de aard van de sociale bindingen die personen ontwikkelen en/of verstevigen in een sportorganisatie kan veroorzaakt worden door een verschil in de bovengenoemde sociaaldemografische kenmerken van personen.

1.8 Conceptueel kader

De rode draad in dit onderzoek is de invloed van het type sportdeelname op de aard en de omvang van de sociale bindingen die mensen opdoen door de beoefening van respectievelijk een teamsport en een individuele sport. Andere invloeden op de aard en omvang van de sociale bindingen tussen personen in een sportorganisatie zijn de verschillen in sociaaldemografische kenmerken tussen personen en de motivatie om te gaan sporten. Verder zal er gekeken worden wat het verband is tussen de totale vrijetijdsbesteding van een persoon en de keuze voor de fitnessclub of de voetbalvereniging.

Fitnessclub/voetbalvereniging

De onafhankelijke variabele is het lid zijn van een voetbalvereniging of een fitnessclub. Er wordt in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen een teamsport, voetbal, die in verenigingsverband beoefend wordt en een individuele sport, fitness, die in commercieel verband beoefend wordt. Bij verenigingssporten valt te denken aan sporten die al geruime tijd in ons land beoefend worden (zoals voetbal, hockey en volleybal). Deze teamsporten hebben naar verwachting een meer collectief karakter. Een sport als fitness is een relatief nieuwe sport ten opzichte van voetbal. Ze worden voornamelijk individueel beoefend en zullen voor de sporter minder sociale bindingen opleveren die naar verwachting ook minder sterk zijn.

Aard sociaal kapitaal

De belangrijkste dimensie waarop sociaal kapitaal kan variëren is die tussen bridging (inclusief) en bonding (exclusief).

- bridging sociaal kapitaal: deze vorm van sociaal kapitaal omvat de ontwikkeling van sociale contacten die naar buiten gericht is en mensen uit allerlei sociale groepen betreft. Het aantal sociale contacten wordt hier verbreed (neemt toe).

- bonding sociaal kapitaal: deze vorm van sociaal kapitaal omvat de ontwikkeling van sociale contacten die intern gericht is en een exclusieve identiteit (homogeniteit) heeft. Bij deze activiteiten vindt niet alleen een verdieping van al bestaande sociale contacten plaats, maar ook een verbreding van het aantal contacten met mensen die passen in deze exclusieve identiteit.

De tweedeling bridging/bonding verschilt dus van de tweedeling verbreding/verdieping, al komen ze wel voor een deel overeen. Een verdieping en verbreding van sociale contacten is respectievelijk het onderhouden van al bestaande contacten (er kan dan sprake zijn van uitsluiting van andere mensen, maar dit is niet vanzelfsprekend) en het maken van nieuwe contacten (er kan sprake zijn van insluiting van mensen uit andere sociale groepen, maar deze nieuwe contacten kunnen ook gelegd worden met mensen uit dezelfde sociale groepen).

Bonding is naast een vorm van insluiting dus ook een vorm van uitsluiting (wij tegen zij). Het is daarom noodzaak bruggen te slaan naar mensen die uitgesloten worden (SCP 2003). De verwachting is dat er bij een teamsport meer bruggen worden geslagen tussen sociale groepen dan een sport die individueel in een sportorganisatie wordt beoefend (er worden bij een teamsport zoals voetbal naar verwachting meer contacten gemaakt tussen mensen van verschillende etniciteit, opleiding etc., in

tegenstelling tot een individuele sport zoals fitness waarbij mensen naar verwachting minder contacten leggen met anderen).

Belangrijk is in de gaten te houden dat een voetbalvereniging en een fitnessclub niet louter bridging of louter bonding inhoudt, maar dat het doorgaans kenmerken heeft van beide `soorten` sociaal kapitaal. Dus een voetbalvereniging kan `meer bridging` eigenschappen hebben, maar zal nooit volkomen `bridging` zijn. Dit houdt in dat er in een voetbalvereniging weliswaar nieuwe contacten worden gelegd, maar dat er ook een verdieping van al bestaande contacten plaatsvindt.

Figuur 1.1 Paxton's model van sociaal kapitaal

		Associations between individuals (aantal contacten tussen individuen)	
		high	low
Subjective ties between individuals (intensiviteit van de contacten)	high	high social capital	high bonding social capital
	low	high bridging social capital	low social capital

Bron: (Paxton, in Baron et al. 2000, 68)

Uitleg model Paxton:

het bovenstaande model gemaakt door Paxton geeft een overzicht van de verdeling van sociaal kapitaal in bridging en bonding. Paxton gaat er vanuit dat deze tweedeling eenvoudig is weer te geven in een model van vier delen. Als er bij een activiteit veel contacten tussen een individu en andere mensen zijn en als die contacten ook intensief zijn is het sociale kapitaal groot. Bij weinig intensieve contacten tussen een persoon en anderen, maar met een groot aantal contacten, is het bridging sociale kapitaal groot. Er is echter veel bonding sociaal kapitaal als er weinig contacten zijn, zolang deze contacten maar intensief zijn. Als er weinig en ook geen intensieve contacten tussen een persoon en andere mensen bestaan, is er qua hoeveelheid weinig sociaal kapitaal aanwezig.

Er wordt in dit onderzoek een onderscheid gemaakt tussen de aard en omvang van sociaal kapitaal. Met de aard van sociaal kapitaal worden de verschillende vormen van sociaal kapitaal bedoeld, zoals bridging/bonding, vertrouwen en netwerken. Het gaat hierbij niet om het aantal sociale bindingen die een persoon heeft, maar om de sterkte van deze bindingen. De omvang van sociaal kapitaal kan in kaart gebracht worden door de netwerkgrootte, vertrouwen en de mate van bridging. Hier gaat het wel om het aantal sociale bindingen die een persoon met andere personen heeft.

- Vertrouwen

De eerste auteur die een link legde tussen vertrouwen en sociaal kapitaal is Fukuyama. Hij stelde dat het welzijn van een samenleving, en de mogelijkheden voor competitie, afhangen van een bepaalde culturele eigenschap, namelijk onderling vertrouwen (Fukuyama 1995, 10). Hij maakte hierbij een onderscheid tussen

samenlevingen met een hoog onderling zelfvertrouwen, zoals Japan, Duitsland en de VS, en samenlevingen met een laag onderling zelfvertrouwen, zoals China, Italië en Frankrijk. Een goed voorbeeld hiervan is Japan, waar iedere werknemer betrokken wordt bij het productieproces, waardoor het onderlinge zelfvertrouwen toeneemt en de productie stijgt. Fukuyama gaat er hierbij wel vanuit dat economisch succes een garantie is voor welzijn in een samenleving.

Fukuyama verwijst ook naar de normen en waarden van een samenleving. Een samenleving waarin mensen dezelfde normen en waarden nastreven en hun eigen interesses hieraan ondergeschikt maken, zal een socialere samenleving als gevolg hebben (Fukuyama 1995, 10).

De meest voor de hand liggende sociale groep waar sociaal kapitaal opgedaan kan worden is de familie (Fukuyama 1995, 336), gevolgd door andere sociale groepen zoals collega's, burens en sportverenigingen.

Een andere term die nauw samenhangt met vertrouwen is generaliserende wisselwerking. Sociale contacten zijn bijna altijd gebaseerd op wisselwerking tussen personen. Dit houdt in dat een persoon een tegenprestatie verwacht van een andere persoon voor een eerdere (aan die persoon) verleende dienst (Putnam 2000, 20). In dit geval is deze tegenprestatie specifiek (voor wat, hoort wat), maar nog waardevoller voor de samenleving is de norm van de generaliserende wisselwerking. Dit houdt in dat er geen specifieke tegenprestatie van een persoon wordt verwacht, maar er de verwachting is dat er in de toekomst door een ander een (tegen)prestatie wordt verricht.

Een samenleving met dit kenmerk is effectiever dan een samenleving die wordt gekenmerkt door wantrouwen. Als er niet bij iedere handeling een specifieke

tegenprestatie wordt verwacht, is het contact leggen en onderhouden makkelijker en zal het sociale kapitaal toenemen.

- Netwerken

Het vormen van netwerken in sportorganisaties is van belang voor de sociale bindingen die een persoon onderhoudt of ontwikkelt in een sportorganisatie. Een netwerk bestaat uit een aantal personen die onderling contact hebben. Aangezien sociale bindingen tussen personen het gevolg zijn van sociale contacten die personen onderhouden, is een netwerk een bron waar hechte of minder hechte sociale bindingen tussen personen ontstaan. Het ontwikkelen van sociale bindingen tussen mensen in een netwerk zorgt dan ook voor het ontstaan en ontwikkelen van sociaal kapitaal. Hoe groter de netwerken in een club of vereniging, hoe meer sociale bindingen er tussen een individu en anderen in een netwerk ontstaan, hoe groter het sociaal kapitaal voor een persoon wordt. De hechtheid van deze netwerken is echter ook van belang (zijn de contacten tussen personen niet hecht, dan zal het sociale kapitaal anders van aard zijn).

Sociaaldemografische kenmerken

De eerste van de twee interveniërende factoren heeft betrekking op de sociale achtergrond van een persoon. Dit zijn de variabelen: leeftijd, geslacht, werkstatus, inkomen, burgerlijke staat en etniciteit, die in paragraaf 1.6 worden genoemd. Deze achtergrondkenmerken kunnen van invloed zijn op de sociale bindingen van een persoon in een sportorganisatie en kunnen dus de relatie tussen type sportdeelname en sociaal kapitaal beïnvloeden.

Motivatie

De motivatie van sporters kan ook van invloed zijn op de sociale bindingen die gemaakt worden in de sportorganisatie en kan dus ook de relatie tussen type sportdeelname en sociaal kapitaal beïnvloeden. Sporters die naar een sportorganisatie gaan voor sociale doeleinden zullen meer sociale contacten maken dan sporters die puur gaan voor het sporten zelf.

Overige vrijetijdsbesteding van een persoon.

De overige vrijetijdsbesteding van een persoon kan een rol spelen in de keuze voor een individuele of een teamsport. Lid zijn van een sportorganisatie is maar een (klein) deel van de totale vrijetijdsbesteding van een actor. Het is mogelijk dat een persoon die in zijn vrijetijd met veel mensen in contact komt, juist een sport beoefent waarbij contact met andere mensen niet noodzakelijk is of juist voor een sport beoefent om met mensen in contact te komen, omdat die persoon in de rest van zijn vrijetijd weinig andere contacten heeft. Er zal onderzocht worden of er een relatie is tussen de rest van de vrijetijdsbesteding van een persoon en de beoefening voor een individuele of teamsport. Er is hier geen sprake van een oorzaak-gevolg relatie, maar er wordt gekeken of er een correlatie is tussen de overige vrijetijdsbesteding en de sociale bindingen tussen sporters.

Figuur 1.2 Model sociale bindingen

1.9 Algemene onderzoeksvraag, concrete onderzoeksvragen en hypothesen

In de laatste paragraaf van hoofdstuk 1 worden de algemene onderzoeksvraag, de concrete onderzoeksvragen en de hypothesen weergegeven.

1.9.1 Algemene onderzoeksvraag

Wat is de invloed van het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken van de leden op de sociale bindingen tussen leden in

de desbetreffende sportorganisatie en verschillen deze leden in hun overige vrijetijdsbesteding van elkaar?

1.9.2 Concrete onderzoeksvragen

- Wat is de invloed van het lid zijn van een voetbalvereniging of een fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken van de leden op de onderlinge sociale bindingen van personen in de desbetreffende sportorganisatie?
- Wat is het verband tussen mensen die lid zijn van een voetbalvereniging of een fitnessclub met de rest van de vrijetijdsbesteding van deze personen?

1.9.3 Hypothesen

Hypothese 1

Het maken van nieuwe contacten komt meer voor in de voetbalvereniging dan in de commerciële fitnessclub (meer sociaal kapitaal onder de leden van de voetbalvereniging dan onder de fitnessclub).

Hypothese 2

Het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub heeft meer invloed op het opdoen van nieuwe sociale contacten dan de sociaaldemografische kenmerken geslacht, leeftijd en etniciteit.

Hypothese 3

Naar verwachting is de gemiddelde leeftijd van leden van de voetbalvereniging lager dan die van de fitnessclub. Jongere mensen doen meer nieuwe contacten op in een sportorganisatie dan ouderen.

Hypothese 4

Er zijn meer mannen dan vrouwen lid van de voetbalvereniging, en meer vrouwen dan mannen lid van de fitnessclub. Vrouwen doen meer sociale contacten op dan mannen in de fitnessclub.

Hypothese 5

De voetbalvereniging heeft meer leden met verschillende etnische achtergronden dan de fitnessclub. Leden met een niet-Nederlandse etniciteit doen minder sociale contacten op in een sportorganisatie dan leden met een Nederlandse etniciteit.

Hypothese 6

Er vindt meer heterogene groepsvorming plaats op basis van geslacht in de fitnessclub dan in de voetbalvereniging en er vindt meer heterogene groepsvorming plaats op basis van etniciteit in de voetbalvereniging dan in de fitnessclub.

Hypothese 7

Naar verwachting hebben mensen die een individuele sport als fitness beoefenen ook een individuelere vrijetijdsbesteding in vergelijking met mensen die een teamsport als voetbal beoefenen.

1.10 Slot

Nadat er in het begin van het hoofdstuk een beknopt overzicht is gegeven van de betekenis van het concept sociaal kapitaal, waarbij er aandacht werd besteed aan drie auteurs, is geconcludeerd dat de deelname aan individueel beoefenbare sporten stijgt en een steeds groter percentage van de Nederlandse bevolking een individuele sport

beoefent in plaats van een teamsport. Na het opstellen van een conceptueel model zijn de algemene vraagstelling, de concrete onderzoeksvragen en de hypothesen vermeld. Nu de grondslag van het onderzoek bekend is, zal in het volgende hoofdstuk verder worden gegaan met de methoden die gebruikt zijn om het onderzoek uit te voeren.

H. 2 Opzet onderzoek

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal beschreven worden welke methoden er gebruikt worden om het onderzoek te verrichten. Paragraaf 2.2 beschrijft de manier waarop de gegevens verzameld zijn. In paragraaf 2.3 komt de methode van steekproeftrekking aan bod. De vierde paragraaf van dit hoofdstuk beschrijft de inhoud van de enquêtes die aan de sporters uitgedeeld zijn en paragraaf 2.5 geeft een overzicht van de analyses die in de volgende hoofdstukken aan bod komen.

2.2 Methode van gegevensverzameling

Voor dit onderzoek heb ik gekozen voor een schriftelijke vorm van dataverzameling. De schriftelijke vorm van dataverzameling heeft de volgende voordelen ten opzichte van de telefonische of interviewvariant (Bartelds et al, in Oosterga 2003, 20): mensen kunnen de tijd nemen om de lijst in te vullen en er kan anoniem geantwoord worden, waardoor er meer eerlijke antwoorden gegeven worden (er vindt geen beïnvloeding plaats van de interviewer op de ondervraagde). Verder scheelt het tijd, omdat de onderzoeker de ondervraagden niet een voor een hoeft te ondervragen.

De nadelen van deze methode zijn dat de vragen niet aangepast kunnen worden aan de situatie (als de vraag gesteld is, kan er niets meer aan veranderd worden) en de, meestal, lage en selectieve respons (Nesbary 2000, 25).

2.3 Steekproeftrekking

Uit een aantal sportorganisaties in Breda en omgeving heb ik een voetbalvereniging en een fitnessorganisatie gekozen voor dit onderzoek (aangezien het hier gaat om een

veldstudie is de steekproef niet representatief voor alle sportorganisaties in Nederland). Ik heb gekozen voor deze organisaties uit praktisch oogpunt. Er zal een beeld gegeven worden van de sociale bindingen die voortkomen uit een bepaald type sportdeelname en het vrijetijdsgedrag van personen die lid zijn van een fitnessorganisatie en voetbalvereniging in Breda.

De vragenlijst is uitgereikt aan 200 mensen in totaal, verdeeld over een fitnessorganisatie en een voetbalvereniging. De vragenlijsten zijn persoonlijk naar de fitnessclub en de voetbalvereniging gebracht, waar het personeel zorg heeft gedragen voor het laten invullen van de vragenlijsten door de leden (na het sporten), met de instructie deze aselect aan leden te geven zodat de gegevens representatief zijn voor de desbetreffende leden van de sportorganisatie (dus bij de fitnessclub niet alleen de leden die één en dezelfde soort oefening doen). Het onderzoek richt zich op volwassenen, dus de leeftijdsgrens is 18 jaar. De lijsten heb ik na enkele weken weer persoonlijk opgehaald. Van de honderd vragenlijsten bestemd voor de fitnessclub zijn er zestig ingevuld en van de honderd vragenlijsten bestemd voor de voetbalvereniging zijn er zesenzestig ingevuld. Dit betekent dat 63% van de vragenlijsten zijn geretourneerd.

2.4 Opbouw van de enquête

Onderdeel A : sociaal-demografische kenmerken en motivatie:

- demografische gegevens (leeftijd, geslacht, burgerlijke staat)
- sociaal-economische gegevens (inkomen, werkstatus)
- culturele gegevens (opleiding, etniciteit)
- motivatie om te gaan sporten

Van de resultaten van de vragen die betrekking hebben op deze kenmerken zal in het volgende hoofdstuk een beschrijving gegeven worden. Daarna zal er in hoofdstuk vier gekeken worden wat het verband is tussen deze kenmerken en het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub, maar ook tussen deze kenmerken en de sociale bindingen tussen leden.

Onderdeel B: Overige vrijetijdsbesteding:

In dit onderzoek zal ook het verschil in vrijetijdsbesteding tussen leden van een fitnessclub en een voetbalvereniging aan de orde komen. Er wordt gekeken of mensen die lid zijn van een voetbalvereniging een socialere of juist een meer solitaire vrijetijdsbesteding hebben in vergelijking met mensen die lid zijn van een fitnessclub. De sociale activiteiten zijn bijvoorbeeld de hoeveelheid en lengte van horecabezoek, toneelbezoek, bezoek aan een restaurant, bezoeken van familie of vrienden en andere sporten die door de leden beoefend worden. Door middel van een factoranalyse zullen het aantal items van de vragenlijst die gaan over de sociale vrijetijdsbesteding van leden gereduceerd worden (de componenten die het resultaat hiervan zijn, zullen in de rest van het onderzoek gebruikt worden).

Voorbeelden van meer individuele activiteiten zijn het aantal dagen en aantal uren gemiddeld per maand televisie kijken, lezen en computeren. Er zal gekeken worden of er verschillen zijn tussen de leden van de voetbalvereniging en de leden van de fitnessclub als het gaat om het uitoefenen van individuele activiteiten in hun vrijetijd.

Onderdeel C: Aard en omvang sociaal kapitaal:

- vertrouwen: om het vertrouwen dat leden hebben in andere leden in kaart te brengen zijn er vragen gesteld over het vertrouwen dat aanwezig (of niet aanwezig) is in de personen die de directe omgeving vormen voor een persoon bij de sportclub of -vereniging. Een stelling die gebruikt wordt in de vragenlijst is: zijn de mensen in uw directe omgeving eerlijk? Bij een bevestigend antwoord blijkt dat er vertrouwen aanwezig is in de mensen uit de omgeving, waardoor er eerder contact zal worden gelegd (ook met mensen uit andere sociale groepen) en het sociaal kapitaal zal toenemen.

- netwerken: de netwerken waar een persoon deel van uitmaakt in een sportorganisatie zijn bepalend voor de sociale bindingen die een persoon heeft binnen die organisatie. Ook kan er onderscheid gemaakt worden tussen contacten met mensen die men al eerder kende en mensen die men heeft leren kennen bij de vereniging of club (al zorgen beide soorten voor een stijging van de hoeveelheid sociaal kapitaal). Als men met veel nieuwe mensen in contact is gekomen in een sportorganisatie vindt er een verbreding van het aantal sociale contacten plaats (dit kan zowel in- als uitsluiting van bepaalde mensen als gevolg hebben), als men alleen contacten heeft met bekenden, zal er een verdieping van de sociale contacten plaatsvinden (en daarmee ook uitsluiting van bepaalde mensen). Er zal dus gevraagd worden naar het aantal nieuwe contacten en naar de aard van die contacten.

Ook de stellingen die gaan over het vertrouwen en het netwerk van leden zullen door het gebruik van een factoranalyse gereduceerd worden tot een aantal componenten die bij de rest van het onderzoek gebruikt worden.

2.5 Uitleg analyse

Het verband tussen het lid zijn van een fitnessclub of voetbalvereniging en sociale bindingen zal (na de factoranalyse) middels een regressieanalyse onderzocht worden (gecontroleerd voor sociaal demografische kenmerken). Ook zal de invloed van sociaaldemografische kenmerken van leden en de motivatie om te gaan sporten op het verband tussen het lid zijn van een fitnessclub of voetbalvereniging en de sociale bindingen door middel van een regressieanalyse onderzocht worden.

Het verband tussen het lid zijn van een fitnessclub of voetbalvereniging en de overige vrijetijdsbesteding van leden zal door middel van het vergelijken van de resultaten van de vragenlijst en met behulp van een regressieanalyse bekeken worden.

De totale analyse omvat dan:

- Overige vrijetijdsbesteding: - het aantal keer per maand en de gemiddelde tijd besteed aan;
  - sociale activiteiten
  - solitaire activiteiten
- het aantal contacten met anderen in de vereniging of club en de aard van deze contacten.
- de intensiteit en de aard van de sociale contacten door het aanwezige vertrouwen.
- sociaaldemografische kenmerken
- motivatie

- (regressie)analyse van de invloed van fitness/voetbal, sociaaldemografische kenmerken en motivatie op sociale bindingen

- (regressie)analyse van het verband tussen fitness/voetbal en sociale vrijetijdsbesteding, gecontroleerd voor sociaaldemografische kenmerken en motivatie
- (regressie)analyse van het verband tussen fitness/voetbal en solitaire vrijetijdsbesteding, gecontroleerd voor sociaaldemografische kenmerken en motivatie

2.6 Slot

Nadat de methoden die zijn gebruikt voor dit onderzoek bekend zijn en de inhoud van de enquête is gegeven, is er een overzicht gemaakt van de analyses die in de komende hoofdstukken gemaakt gaan worden. De resultaten van de enquêtes worden in het volgende hoofdstuk behandeld en de regressieanalyses (en factoranalyses) komen in hoofdstuk 4 aan bod.

H. 3 Beschrijving resultaten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten die zijn verkregen door de vragenlijsten beschreven worden. Bij deze beschrijving zal er steeds een onderscheid gemaakt worden tussen de leden van een voetbalvereniging en die van een fitnessclub, om een duidelijk overzicht te geven van de verschillen die zich voordoen op de items van de vragenlijst. In paragraaf 3.2 komen de sociaaldemografische kenmerken en de motivatie aan bod. De resultaten van de stellingen uit de enquête die te maken hebben met de sociale bindingen worden in paragraaf 3.3 geanalyseerd. In paragraaf 3.4 wordt de overige vrijetijdsbesteding van de respondenten geanalyseerd en in paragraaf 3.5 worden (voorlopige) conclusies gegeven met betrekking tot de resultaten van de enquête, maar eerst zal er gekeken worden naar de sociaaldemografische kenmerken van de leden.

3.2 Sociaaldemografische kenmerken

Aan het begin van de vragenlijst worden enkele kenmerken gevraagd van de leden van beide sportorganisaties. Deze kenmerken zijn: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, etniciteit, werksituatie, opleiding en inkomen.

3.2.1 Leeftijd

In tabel 3.1 zal de gemiddelde leeftijd van de leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub vermeld worden. Er wordt gekeken of er een verschil is in leeftijd tussen de leden van beide sportorganisaties.

Tabel 3.1 Gemiddelde leeftijd respondenten

	Voetbal (N=66)	Fitness (N=60)	Totaal (N=122)	Significantie
Gemiddelde leeftijd	27,0	41,9	34,1	***

Mann-Whitney *** = $p < .001$

Zoals duidelijk wordt uit tabel 3.1 is de gemiddelde leeftijd van de mensen die deelgenomen hebben aan het onderzoek 34,1. Er is een verschil tussen de gemiddelde leeftijd van leden van de voetbalvereniging en leden van de fitnessclub ($p < .001$). Het gemiddelde van de leden van de fitnessclub (41,9) is namelijk hoger dan die van de voetbalclub (27,0).

Dit verschil kan verklaard worden door het feit dat sporten als voetbal en fitness passen bij een bepaalde leeftijdsklasse (voetbal bij jongere mensen, fitness bij ouderen). Ook kan het zijn dat jongere mensen (18 jaar en ouder) een verenigingssport als voetbal kiezen om met mensen in contact te komen (jongere mensen zijn nog een netwerk aan het opbouwen) en ouderen minder behoefte hebben aan nieuwe contacten waardoor ze een individuele sport als fitness kiezen, wat ook blijkt uit ander onderzoek, bijvoorbeeld uit Rapportage Sport (2003).

3.2.2 Geslacht, burgerlijke staat, etniciteit

In deze paragraaf wordt er gekeken of er verschillen zijn in de verhouding man/vrouw tussen de leden van beide sportorganisaties. Ook worden de leden van beide sportorganisaties vergeleken op persoonlijke kenmerken als burgerlijke staat en etnische achtergrond. De resultaten staan in tabel 3.2.

Tabel 3.2 Geslacht, burgerlijke staat en etniciteit respondenten in %

	Voetbal (N=66)	Fitness (N=60)	Significantie
geslacht			
man	100	31,7	***
vrouw	0	68,3	
burgerlijke staat			
samenwonend	59,1	78,3	*
alleenstaand	16,6	18,3	
thuiswonend	24,2	3,3	
eticiteit			
eticiteit Nederlands	84,8	15,2	*
eticiteit niet-Nederlands	15,2	3,4	

Pearson Chi-Square: * = p<.05
 ** = p<.01
 *** = p<.001

Er is een groot verschil in de verhouding man-vrouw tussen de leden van de fitnessclub en de voetbalvereniging. Zoals uit tabel 3.2 blijkt zijn er bij de desbetreffende voetbalvereniging geen vrouwelijke leden, maar bij de fitnessclub zijn er juist meer vrouwelijke (68,3%) dan mannelijke (31,3%) leden. Dit heeft als reden dat er op het moment van enquêteren (nog) geen vrouwenelftal(len) aanwezig waren in de voetbalvereniging, waardoor dit niet overeen hoeft te komen met andere voetbalverenigingen.

Uit tabel 3.2 komt ook naar voren dat een groter percentage van de leden van de fitnessclub samenwonend is (met of zonder kinderen) dan de leden van de voetbalvereniging. Bij deze laatste groep is er juist een groter deel dat nog thuiswonend is, in vergelijking met de leden van de fitnessclub. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het verschil in gemiddelde leeftijd. Door de gemiddeld veel lagere leeftijd van de leden van de voetbalvereniging ten opzichte van de leden van de fitnessclub, is het te verklaren dat er van deze laatste groep minder personen thuis wonen, maar juist meer personen samenwonend zijn.

Zoals uit tabel 3.2 naar voren komt, is er ook een verschil in de verhouding Nederlandse/niet-Nederlandse etniciteit tussen leden van de voetbalvereniging en die van de fitnessclub. Bij de voetbalvereniging heeft een groter deel van de leden een niet-Nederlandse achtergrond in vergelijking met de fitnessclub. Dit betekent niet dat leden die in Nederland opgegroeid zijn niet bij deze groep horen, het kan ook zijn dat een ouder van de ondervraagde een niet-Nederlandse afkomst heeft, waardoor de ondervraagde toch een niet-Nederlandse etniciteit heeft (dit is een tweede generatie allochtoon; de persoon is zelf in Nederland geboren, maar heeft tenminste een ouder die in het buitenland is geboren). Uit het onderzoek is gebleken dat het grootste gedeelte van de mensen met een niet-Nederlandse etniciteit eerste generatie allochtoon is (zelf ook in het buitenland is geboren) en dat alle mensen met een niet-Nederlandse etniciteit van niet-westerse afkomst zijn (Marokko, Suriname, Turkije).

Zoals ook al eerder gezegd werd zijn er in sportorganisaties ook in- en uitsluitingsmechanismen aan het werk. Het kan zijn dat mensen met een niet-Nederlandse etniciteit zich buitengesloten voelen of buitengesloten worden door een groep in een fitnessclub (minder mensen met dezelfde etniciteit) en daarom kiezen voor een voetbalvereniging, omdat hier meer leden zijn met een niet-Nederlandse etniciteit, waardoor er makkelijker contacten gelegd kunnen worden.

3.2.3 werksituatie, opleiding en inkomen

In deze paragraaf wordt er gekeken of de werksituatie van de leden van de fitnessclub verschilt met die van de leden van de voetbalvereniging. Ook wordt er gekeken of er een verschil is in opleidingsniveau en inkomen tussen leden van beide verenigingen.

Tabel 3.3 Werksituatie, opleiding en inkomen respondenten in %

	Voetbal (N=65)	Fitness (N=59)	Significantie
werksituatie			
niet-werkend	9,2	10,2	
studerend/ schoolgaand	18,5	6,8	
fulltime/ parttime werkzaam	72,3	74,6	
huisvrouw/ man zonder beroep	0	8,4	
opleiding			
lager onderwijs	32,3	11,9	**
HAVO, MBO, VWO	26,2	11,9	
HBO, Universiteit	41,5	76,2	***
inkomen			
0-30.000 euro inkomen	80,0	68,4	
Meer dan 30.00 euro inkomen	20,0	31,6	

Pearson Chi-Square: * = p<.05
 ** = p<.01
 *** = p<.001

Er is geen significant verschil gevonden in de werksituatie tussen de leden van beide sportorganisaties. Er zijn wel procentueel meer leden van de voetbalvereniging studierend en/of schoolgaand dan leden van de fitnessclub, wat te maken heeft met de gemiddeld lagere leeftijd van deze eerste groep leden.

Een verklaring voor het verschil in de verhouding werkenden/niet-werkenden (meer werkenden dan niet-werkenden onder de leden van beide sportorganisaties) is dat er meer werkenden in deze leeftijdscategorie zijn.

In het opleidingsniveau is wel een verschil gevonden tussen de leden van beide sportorganisaties. Er zijn meer leden van de fitnessclub die een HBO of universiteitsstudie hebben afgemaakt of hier nog mee bezig zijn. Er is echter geen

significant verschil gevonden in de inkomens van de leden van beide sportorganisaties.

Motivatie

De motivatie van een sporter om een bepaalde sport te beoefenen in een bepaalde organisatie zegt iets over de bereidheid van een persoon om contacten met andere mensen te maken. Als de meeste mensen in een organisatie alleen de sport beoefenen om bijvoorbeeld prestaties te leveren, is er minder kans op een toekomstige toename of verdieping van de contacten dan het geval is als de meeste leden deze sport beoefenen voor de gezelligheid.

Tabel 3.4 Motivatie respondenten om te gaan sporten in %

motivatie	Voetbal	Fitness	Significantie
conditie	42,4	81,7	*
gezellig	71,2	43,3	*
vrienden	24,2	8,3	*
afvallen	3,0	33,3	*
contacten	18,2	8,3	*
energie	7,6	35,0	*
presteren	25,8	6,7	*
leuk	66,7	36,7	*

Pearson Chi-Square * = $p < .05$

Als de gegevens uit tabel 3.4 bekeken worden, wordt duidelijk dat er verschillen zijn tussen leden van beide sportorganisaties als het gaat om de motivatie om te sporten. De leden van de voetbalvereniging kiezen gemiddeld vaker gezelligheid, vrienden, contacten maken en presteren als motivatie. Leden van de fitnessclub kiezen gemiddeld vaker conditie, afvallen en energie kwijtraken als motivatie. Ook blijkt dat een groter deel van de leden van de voetbalvereniging hun sport beoefent omdat ze het leuk vinden dan de leden van de fitnessclub. Het kan zijn dat het verschil tussen

leden van beide sportorganisaties als het gaat om het maken van nieuwe contacten te maken heeft met het verschil in motivatie om te gaan sporten tussen deze twee groepen. Leden van de fitnessclub staan minder open voor nieuwe contacten omdat ze niet gaan sporten om sociale redenen. Een groter deel van de leden van de voetbalvereniging geeft wel aan om sociale redenen te gaan sporten, waardoor deze mensen meer openstaan voor nieuwe sociale contacten. Dit verschil in motivatie kan de oorzaak zijn voor het minder sociale karakter van een individuele sport als fitness in vergelijking met voetbal (Putnam 2003). Ook staat dit verschil in motivatie in verband met het verschil in leeftijd (leeftijdsklasse) tussen de twee groepen. Jongere mensen gaan sporten om nieuwe sociale contacten te maken (sociale motivatie), ouderen hebben minder de behoefte om te gaan sporten om nieuwe sociale contacten te maken (wel om sociale contacten te onderhouden).

3.3 Sociale bindingen

In de vragenlijst komen ook de sociale bindingen die een lid van een sportorganisatie heeft met andere leden aan bod. Er zijn verschillende stellingen in deze vragenlijst opgenomen (die betrekking hebben op de onderlinge sociale bindingen), en is gevraagd in hoeverre de ondervraagde het met de stellingen eens is. In tabel 3.5 staan de resultaten van deze stellingen (voor de complete stellingen verwijs ik u naar de vragenlijst in de bijlage).

Tabel 3.5 Stellingen met betrekking tot sociale bindingen respondenten in %

	voetbal		fitness		significantie
	eens	oneens	eens	oneens	
vertrouwen	98,4	1,6	96,0	4,0	
eerlijk	98,4	1,6	95,8	4,2	
misbruik	48,3	51,7	6,5	93,5	***
twijfel	77,4	22,6	81,7	18,3	
algemeen eerlijk	80,9	19,1	85,7	14,7	
nieuwe contacten	89,1	10,9	68,5	31,5	*
nieuwe vrienden gemaakt	92,2	7,8	40,8	59,2	***
alleen sporten	11,0	89,0	57,2	42,8	***
met vrienden sporten	95,3	4,7	59,2	40,8	***
Met hetzelfde geslacht sporten	100,0	0,0	24,5	74,5	***
dezelfde etniciteit	1,6	98,4	48,0	52,0	***
openheid sportgroep	85,9	14,1	98,2	1,8	
oppervlakkig contact	6,2	93,8	84,1	15,9	***

Pearson Chi-Square: * = p<.05
 ** = p<.01
 *** = p<.001

Er is een verschil gevonden tussen de leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub als het gaat om het maken van nieuwe contacten en vrienden in de sportorganisatie. Leden van de voetbalvereniging maken meer nieuwe vrienden en contacten bij de vereniging dan leden van de fitnessclub bij de club (een toename van het aantal sociale contacten). Uit onderzoek van Ulseth (2003) blijkt ook dat in sportverenigingen meer nieuwe vriendschappen worden gesloten dan in fitnessclubs (en deze vriendschappen worden niet alleen onderhouden in de sportorganisatie zelf, maar ook buiten de organisatie).

Ook gaan de voetballers meer met vrienden sporten en gaan meer leden van de fitnessclub dan van de voetbalvereniging alleen naar hun sport. Een fitnessclub is volgens Ulseth (2003) dan ook voornamelijk een plaats waar bestaande contacten onderhouden worden. Het gegeven dat meer leden van de fitnessclub alleen naar hun sport gaan dan leden van de voetbalvereniging spreekt deze bewering niet tegen,

omdat hieruit niet blijkt dat leden van de voetbalvereniging bestaande contacten meer onderhouden. Het kan zijn dat leden van de fitnessclub al bestaande sociale contacten in de club hebben (en onderhouden), maar met deze mensen niet samen naar de sport gaan.

De leden van de fitnessclub sporten meer met mensen van het andere geslacht dan leden van de voetbalvereniging, maar dit ligt voornamelijk aan het feit dat voetbalelftallen niet gemengd zijn. Leden van de voetbalvereniging sporten wel meer met mensen met een andere etnische achtergrond dan leden van de fitnessclub (als er in een voetbalteam een persoon zit met een andere etnische achtergrond, zijn er al minstens tien andere teamgenoten die met deze persoon sporten).

3.4 Overige vrijetijdsbesteding

Ook is er gevraagd naar het overige vrijetijdsgedrag van de leden van beide sportorganisaties. Er wordt hier een onderscheid gemaakt tussen sociale en solitaire activiteiten.

Sociale activiteiten:

Als eerste zal er gekeken worden naar het overige sportgedrag van de leden van beide organisaties.

Tabel 3.6 Overig sportgedrag

	Voetbal	Fitness	Significantie
aantal andere sporten			
0	0,0%	3,4%	
1 -4	89,4%	74,6%	
5 - 8	10,6%	22,0%	
aantal uur besteed aan sporten			
1 ^e sport	2,1	2,4	
2 ^e sport	1,1	1,6	
3 ^e sport	1,1	1,6	
meest beoefende sport			
voetbal	98,4%	0%	*
fitness	3,6%	23,6%	

Mann-Whitney U * = p<.05

Uit tabel 3.6 blijkt dat er geen significant verschil is in het aantal andere sporten dat leden van beide sportorganisaties beoefenen in hun vrijetijd. Er is ook gevraagd naar de drie sporten die door de leden het meest beoefend worden en de tijd die hieraan per week besteed wordt. In de tijd die besteed wordt aan deze drie sporten is geen significant verschil tussen de leden van beide sportorganisaties. Wel geeft een groter deel van de leden van de voetbalvereniging voetbal aan als meest beoefende sport dan leden van de fitnessclub fitness aangeven als meest beoefende sport.

Nu zal aandacht besteed worden aan het overige sociale vrijetijdsgedrag van de leden van beide organisaties.

Tabel 3.7 Overige sociale vrijetijdsgedrag respondenten in %

	voetbal		fitness		significantie
	1 keer per maand of minder	2 keer per maand of meer	1 keer per maand of minder	2 keer per maand of meer	
disco	76,2	23,8	93,4	6,6	**
feest	76,8	23,2	84,7	15,3	
bioscoop	85,1	14,9	94,6	5,4	
toneel	96,4	3,6	97,7	2,3	
revue/show	100,0	0,0	100,0	0,0	
museum	100,0	0,0	100,0	0,0	
café/bar	64,8	35,2	77,8	22,2	
snackbar etc.	34,5	65,5	89,3	10,7	***
restaurant	100,0	0,0	93,8	6,2	
speelhal	100,0	0,0	98,0	2,0	
op bezoek gaan	32,2	67,8	13,6	86,4	*
bezoek krijgen	16,9	83,1	20,4	79,6	

Pearson Chi-Square: * = p<.05
 ** = p<.01
 *** = p<.001

Uit tabel 3.7 blijkt dat een groter deel van de leden van de voetbalvereniging regelmatig een disco of een snackbar bezoekt. Een groter deel van de leden van de fitnessclub gaat regelmatig op bezoek bij vrienden of bekenden. Het verschil in leeftijd heeft hier mee te maken. Leden van de voetbalvereniging zijn gemiddeld jonger en het bezoeken van een disco past in de levensfase waarin ze zich bevinden (midden 20). Leden van de fitnessclub zijn gemiddeld een stuk ouder en zitten in een levensfase waar ze geen discotheken meer bezoeken, maar op visite gaan bij vrienden en bekenden.

Solitaire activiteiten:

In tabel 3.8 wordt gekeken of er verschillen zijn tussen de leden van de voetbalvereniging en fitnessclub als het gaat om activiteiten die men kan zien als individuele activiteiten.

Tabel 3.8 Tijd besteed aan solitaire vrijetijdsactiviteiten respondenten

	voetbal	fitness	Significantie
computer			
gebruik maken van computer thuis *	1,9	2,4	***
aantal uur per keer besteed aan computeren	2,3	1,7	
televisie kijken			
t.v. kijken	100%	100%	
aantal dagen per week t.v. kijken	6,7	5,4	***
aantal uur per dag t.v. kijken	2,7	2,2	***
lezen			
aantal boeken per tijdsdeel **	4,0	3,1	**

Mann-Whitney U ** = p<.005
*** = p<.001

* gebruik van computer: 1 = dagelijks
2 = enkele dagen per week
3 = 1 keer per week

** Lezen: 1 = ongeveer 1 of meer boeken per week
2 = ongeveer 1 boek per maand
3 = ongeveer 1 boek per 2 tot 3 maanden
4 = ongeveer 1 boek per 4 tot 6 maanden
5 = geen

Uit tabel 3.8 blijkt dat er een verschil is tussen het aantal keer dat leden van de voetbalvereniging en leden van de fitnessclub gebruik maken van een computer. Er is geen significant verschil in de tijd die per keer besteed wordt aan het computeren (hoe hoger de score in de tabel, hoe meer tijd wordt besteed aan computeren).

Ook blijkt dat er geen verschil is tussen de leden van beide organisaties als het gaat om het percentage leden dat televisie kijkt. Wel kijken leden van de voetbalvereniging gemiddeld meer dagen in de week televisie en ook het aantal uur dat per dag besteed wordt aan televisie kijken is bij deze groep groter.

Leden van de fitnessclub lezen meer boeken dan leden van de voetbalvereniging. De reden hiervoor kan het verschil in opleiding tussen de leden van beide sportorganisaties zijn. De leden van de fitnessclub zijn in het algemeen hoger opgeleid dan die van de voetbalvereniging, wat een verschil in leesgedrag als gevolg kan hebben.

3.5 Voorlopige conclusies

In paragraaf 3.2 zijn er verschillen gevonden tussen de leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub als het gaat om (verklarende) sociaaldemografische kenmerken en motivatie om te gaan sporten. De leeftijd van de leden van de voetbalvereniging is lager in vergelijking met de leeftijd van de leden van de fitnessclub. De fitnessclub heeft, in tegenstelling tot de voetbalvereniging, wel vrouwelijke leden. Wel heeft de voetbalvereniging meer leden met een niet-Nederlandse etniciteit dan de fitnessclub. Leden van de voetbalvereniging hebben tevens een meer sociale motivatie om te gaan sporten dan leden van de fitnessclub. Wat dit als gevolg heeft voor eventuele verschillen in sociale bindingen komt in het volgende hoofdstuk aan bod.

Met betrekking tot de sociale bindingen in de sportorganisaties zijn het de voetballers die meer nieuwe contacten en meer vrienden maken in hun vereniging, meer met vrienden gaan sporten en meer met mensen van een niet-Nederlandse etniciteit sporten. Meer leden van de fitnessclub gaan alleen naar hun sport, maar

sporten wel meer met het andere geslacht. In het volgende hoofdstuk zal duidelijk worden wat de oorzaak is van deze verschillen tussen de leden van beide sportorganisaties.

Er zijn ook verschillen in de vrijetijdsbesteding van de leden van beide sportorganisaties gevonden. Leden van de voetbalvereniging bezoeken meer disco's en snackbars, kijken meer dagen per week t.v. en doen dit ook meer uur per dag dan leden van de fitnessclub. Deze laatste groep gaat echter meer op bezoek bij vrienden en/of kennissen, maakt meer gebruik van een computer thuis en leest meer boeken dan leden van de voetbalvereniging. In het volgende hoofdstuk zal er gekeken worden of er een verband is tussen het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub en een sociale of solitaire vrijetijdsbesteding.

H. 4 Analyse resultaten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten uit het vorige hoofdstuk gebruikt worden om de hypothesen die ontwikkeld zijn te toetsen. In paragraaf 4.3 en 4.5 worden de hypothesen beantwoord. De volgende twee verbanden zullen bekeken worden:

1. wat is de invloed van het lid zijn van een voetbalvereniging of een fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken van de leden op de onderlinge sociale bindingen van personen in de desbetreffende sportorganisatie?
2. wat is het verband tussen mensen die lid zijn van de voetbalvereniging of de fitnessclub met de rest van de vrijetijdsbesteding van deze personen?

Deze verbanden zullen in dit hoofdstuk geanalyseerd worden, om te beginnen met het verband tussen type sportdeelname/sociaaldemografische kenmerken en sociale bindingen.

4.2 Type sportdeelname/sociaaldemografische kenmerken - sociale bindingen

Het aantal items over sociale bindingen dat in tabel 3.4 voorkomt zal gereduceerd worden door het uitvoeren van een factoranalyse om tot componenten te komen die goed passen bij de te beantwoorden hypothese. Daarna zal er gekeken worden of er een verschil is tussen beide sportorganisaties op de componenten die uit deze factoranalyse komen.

Tabel 4.1 Factoranalyse sociale bindingen

	Componenten		
	sociaal kapitaal	homogeniteit sportgroep	vertrouwen
algemeen eerlijk	,072	,064	-,165
nieuwe contacten	,434	-,487	,338
nieuwe vrienden	,723	-,069	-,061
alleen sporten	,615	,255	,060
met vrienden sporten	-,586	-,126	,154
hetzelfde geslacht	,260	,815	-,050
dezelfde etniciteit	,566	,494	,126
openheid sportgroep	-,660	,171	-,356
oppervlakkig contact	,810	,149	,070
vertrouwen	,101	,300	,810
eerlijk	,142	,298	,800
misbruik	-,035	,654	,190
twijfel	-,119	-,272	-,076
praatje met mensen	,588	,271	-,012
<i>verklaarde variantie (%)</i>	<i>27,5</i>	<i>12,7</i>	<i>9,9</i>

De keuze voor drie factoren is gemaakt, omdat er drie factoren zijn met een initiële eigenwaarde die groter is dan 1 (Kaiser-criterium). Uit de factoranalyse blijkt dat de items voldoende gemeen hebben (ieder item is goed voorspelbaar uit de andere items). In totaal wordt er 50,1% van de variantie verklaard door de drie factoren. De eerste component (sociaal kapitaal) verklaart 27,5% van de variantie, de tweede component (homogeniteit sportgroep) verklaart 12,7% van de variantie en de derde component (vertrouwen) verklaart 9,9% van de totale variantie.

Na deze factoranalyse is er gekeken of de items van iedere component ook intern consistent zijn, te beginnen met de eerste component. Op de eerste component zijn het de items ‘nieuwe vrienden’, ‘nieuwe contacten’, ‘alleen sporten’, ‘met vrienden sporten’, ‘dezelfde etniciteit’, ‘openheid sportgroep’, ‘oppervlakkig contact’ en ‘praatje met mensen’ die hoog scoren. Er is echter weinig samenhang tussen de items (Cronbach’s alpha < 0,3). Na het weglaten van de items ‘met vrienden sporten’ en ‘openheid sportgroep’ is de betrouwbaarheid uiteindelijk 0,70 (Cronbach’s alpha). De

items die overblijven zijn 'nieuwe contacten', 'nieuwe vrienden', 'alleen sporten', 'dezelfde etniciteit', 'praatje met mensen' en 'oppervlakkig contact'. Dit zijn vrijwel allemaal items die betrekking hebben op het aantal sociale contacten (en daarmee de hoeveelheid sociaal kapitaal) en wordt daarom sociaal kapitaal genoemd.

Op de tweede component zijn het de items 'nieuwe contacten', 'hetzelfde geslacht', 'dezelfde etniciteit' en 'misbruik' die hoog scoren. De interne consistentie is echter te klein (Cronbach's $\alpha < 0,3$). Na het weglaten van het item 'nieuwe contacten' wordt de onderlinge betrouwbaarheid 0,57 (Cronbach's α). Het weglaten van meer items heeft nauwelijks een positieve invloed op de betrouwbaarheid. De overgebleven items hebben betrekking op mate van homogeniteit van groepen in de sportorganisatie en is daarom homogeniteit sportgroep genoemd.

Op de derde component zijn het de items 'vertrouwen' en 'eerlijk' die hoog scoren. De interne consistentie van deze items is 0,79 (Cronbach's α). Deze items hebben betrekking op het vertrouwen van een lid van een sportorganisatie in andere leden en wordt daarom vertrouwen genoemd.

Na de uitvoering van de factoranalyse is van de items van iedere factor (die zijn overgebleven na de controle op interne consistentie) een gemiddelde berekend. Van deze gemiddelden is per component een nieuwe variabele gemaakt (zoals van het gemiddelde van het item vertrouwen en eerlijk een nieuwe variabele is gemaakt). Deze drie nieuwe variabelen zijn de afhankelijke variabelen in de hierop volgende regressieanalyse.

Met behulp van een regressieanalyse wordt onderzocht wat de invloed is van het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken van leden op de sociale bindingen (verdeeld in een sociaal kapitaal, homogeniteit

sportgroep en vertrouwencomponent). In het eerste deel van tabel 4.2 wordt er toegelicht wat de invloed is van het lid zijn van een fitnessclub of voetbalvereniging op de sociale bindingen zonder controle op sociaaldemografische kenmerken. Daarna worden de verklarende sociaaldemografische kenmerken leeftijd, geslacht en etniciteit toegevoegd. Tenslotte worden alle sociaaldemografische kenmerken en de variabelen die betrekking hebben op de motivatie om te gaan sporten toegevoegd.

Tabel 4.2 Regressieanalyse sociale bindingen, Beta's

	sociaal kapitaal	homogeniteit sportgroep	vertrouwen
fitness (1) of voetbal (0)	-,599***	-,500***	-,406
<i>R Square</i>	,358	,250	,006
fitness (1) of voetbal (0)	-,465**	-,379*	,187
leeftijd	-,077	-,052	-,126
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	-,061	-,129	-,157
Etniciteit (allochtoon = 1 autochtoon = 0)	-,172*	,001	-,043
<i>R Square</i>	,387	,265	,017
fitness (1) of voetbal (0)	-,737***	-,571***	,439
leeftijd	-,009	-,002	-,289
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	-,072	-,110	-,004
Etniciteit (allochtoon = 1 autochtoon = 0)	,071	,011	-,032
burgerlijke staat	,152	,108	-,012
werksituatie	-,003	,211	,030
opleidingsniveau	,040	,033	-,062
bruto inkomen per jaar	,003	-,024	,231
motivatie conditie	,141	,003	-,004
motivatie afvallen	-,081	,072	-,241
motivatie gezellig	-,082	,061	,171
motivatie contacten	-,030	-,082	,047
motivatie vrienden	-,015	,150	,030
motivatie energie	-,115	,165	-,301
motivatie presteren	,029	,073	,053
motivatie leuk	,023	-,102	,142
motivatie anders	-,033	,002	,001
<i>R Square</i>	,754	,448	,181

* = p< .05

** = p< .01

*** = p<.001

Uit tabel 4.2 blijkt dat het lid zijn van de fitnessclub of de voetbalvereniging

gepaard gaat met een verschil op de componenten sociaal kapitaal en

homogeniteit sportgroep.

Uit de regressieanalyse blijkt dat, vóór controle op sociaaldemografische kenmerken van de leden, dat het lid zijn van de voetbalvereniging meer sociaal kapitaal als gevolg heeft dan het lid zijn van de fitnessclub. Uit tabel 4.2 wordt duidelijk dat, na het toevoegen van de verklarende variabelen (die tezamen weinig variantie verklaren in vergelijking met het type sportdeelname), het sociaaldemografisch kenmerk 'etniciteit' ook van invloed is op de hoeveelheid sociaal kapitaal. Leden met een niet-Nederlandse etniciteit doen minder sociale contacten op (en dus minder sociaal kapitaal) dan leden met een Nederlandse etniciteit. Door sociale uitsluiting, in dit geval op basis van etniciteit, is het moeilijker om bruggen te slaan tussen leden met verschillende etnische achtergronden. Aan de ene kant kunnen leden met een niet-Nederlandse etniciteit zich minder op hun gemak voelen in een sportorganisatie, waardoor ze minder contact zoeken met andere leden, maar aan de andere kant is het mogelijk dat leden met een Nederlandse etniciteit geen contact maken met leden van niet-Nederlandse komaf (er is dus sprake van uitsluiting).

Na de toevoeging van de controlevariabelen is de invloed van de verklarende variabele etniciteit echter niet significant meer. Dit betekent dat één of meerdere controlevariabelen samenhangen met de variabele etniciteit en verantwoordelijk is voor een deel van de invloed die het sociaaldemografisch kenmerk etniciteit eerst leek te hebben. Het kan dus bijvoorbeeld zijn dat leden met een niet-Nederlandse etniciteit minder sociale motieven hebben om te gaan sporten dan leden met een Nederlandse etniciteit, waardoor het verschil in het maken van sociale contacten niet te maken heeft met de etniciteit van leden, maar met verschillen in sociale motivatie.

Het verschil in de sociaal kapitaal component komt ook overeen met de bevinding uit eerder onderzoek van Ulseth (2003) dat er meer sociale contacten worden

gesloten in een sportvereniging dan in een fitnessclub. Het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub is zelfs de belangrijkste verklarende variabele als het gaat om verschillen in sociaal kapitaal tussen beide sportorganisaties, zoals blijkt uit tabel 4.2.

Uit de regressieanalyse en de gegevens uit hoofdstuk 3 blijkt echter ook dat, voor én na controle op sociaaldemografische kenmerken en sociale motivatie, sportgroepen in de fitnessclub heterogener zijn op basis van geslacht, maar homogener op basis van etniciteit dan sportgroepen in de voetbalvereniging (waarbij de verklarende sociaaldemografische kenmerken tezamen weinig variantie verklaren in vergelijking met het type sportdeelname). Om de hypothese te beantwoorden is het van belang om terug te kijken naar hoofdstuk drie en deze component toe te lichten. Het feit dat een voetbalvereniging niet of nauwelijks vrouwelijke leden heeft, in tegenstelling tot de fitnessclub (waar de verhouding man/vrouw meer gelijk is) geeft aan dat een voetbalvereniging toch (nog steeds) voornamelijk een mannenwereld is. Als er gekeken wordt naar het percentage leden dat gelooft dat er misbruik van ze gemaakt kan worden door andere leden is dit veel hoger in de voetbalvereniging dan in de fitnessclub. Dit wijst er op dat leden van de fitnessclub minder achterdocht hebben ten opzichte van andere leden in vergelijking met leden van de voetbalvereniging en daarom eerder contact maken met mensen met andere sociaaldemografische kenmerken. Het verschil in etniciteit lijkt dit echter tegen te spreken. Leden van de voetbalvereniging sporten meer met mensen met een andere etniciteit dan leden van de fitnessclub. Dit wijst op meer heterogene groepsvorming in de voetbalvereniging dan in de fitnessclub.

Het lid zijn van een voetbalvereniging of een fitnessclub heeft geen significante invloed op de mate van vertrouwen dat een lid van een sportorganisatie heeft in

andere leden. Uit tabel 3.4 blijkt ook dat het overgrote deel van de leden van beide sportorganisaties vertrouwen heeft in andere leden.

4.3 Beantwoorden van hypothesen

Nu zullen de hypothesen met betrekking tot de sociale bindingen concreet beantwoord worden om een duidelijk overzicht te geven van de resultaten.

Hypothese 1

Het maken van nieuwe contacten komt meer voor in de voetbalvereniging dan in de commerciële fitnessclub (meer sociaal kapitaal onder de leden van de voetbalvereniging dan onder de fitnessclub).

Uit deze resultaten blijkt inderdaad dat er meer nieuwe contacten worden gemaakt in de voetbalvereniging dan in de fitnessclub.

Hypothese 2

Het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub heeft meer invloed op het opdoen van nieuwe sociale contacten dan de sociaaldemografische kenmerken geslacht, leeftijd en etniciteit.

Het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub heeft inderdaad meer invloed op het maken van nieuwe sociale contacten dan de verklarende variabelen leeftijd, geslacht en etniciteit.

Hypothese 3

Naar verwachting is de gemiddelde leeftijd van leden van de voetbalvereniging lager dan die van de fitnessclub. Jongere mensen doen meer nieuwe contacten op in een sportorganisatie dan ouderen.

Uit hoofdstuk drie blijkt dat de gemiddelde leeftijd van leden van de voetbalvereniging inderdaad lager is dan van de leden van de fitnessclub, maar dit heeft geen invloed op de hoeveelheid sociale contacten die gemaakt worden.

Hypothese 4

Er zijn meer mannen dan vrouwen lid van de voetbalvereniging, en meer vrouwen dan mannen lid van de fitnessclub. Vrouwen doen meer sociale contacten op dan mannen in de fitnessclub.

Er zijn meer mannen dan vrouwen lid van de voetbalvereniging en meer vrouwen dan mannen lid van de fitnessclub, maar dit heeft geen invloed op het aantal sociale contacten dat gemaakt wordt.

Hypothese 5

Een voetbalvereniging heeft meer leden met verschillende etnische achtergronden dan een fitnessclub. Leden met een niet-Nederlandse etniciteit doen minder sociale contacten op in een sportorganisatie dan leden met een Nederlandse etniciteit.

De voetbalvereniging heeft meer leden met een niet-Nederlandse etniciteit dan de fitnessclub. Na het toevoegen van de controlevariabelen is er echter geen significant verschil tussen leden met een Nederlandse en niet-Nederlandse etniciteit als het gaat om het maken van sociale contacten.

Hypothese 6

Er vindt meer heterogene groepsvorming plaats op basis van geslacht in de fitnessclub dan in de voetbalvereniging en er vindt meer heterogene groepsvorming plaats op basis van etniciteit in de voetbalvereniging dan in de fitnessclub.

Uit de beschrijving van de resultaten in hoofdstuk drie blijkt inderdaad dat er meer heterogene groepsvorming plaatsvindt op basis van geslacht in de fitnessclub en meer heterogene groepsvorming op basis van etniciteit in de voetbalvereniging.

4.4 Type sportdeelname - overige vrijetijdsbesteding

In deze paragraaf zal er gekeken worden wat de verschillen zijn in de overige vrijetijdsbesteding van de leden van beide sportorganisaties. Ook hier wordt er een tweedeling gemaakt tussen sociale en solitaire activiteiten, te beginnen met de sociale activiteiten.

Sociale activiteiten

Zoals bij de beschrijving van de resultaten al duidelijk werd, is er geen verschil tussen de leden van beide sportorganisaties in het aantal sporten dat leden beoefenen. Er is ook geen verschil in de tijd die besteed wordt aan het sporten.

Het aantal items uit tabel 3.7 die betrekking hebben op de overige sociale vrijetijdsbesteding is een factoranalyse uitgevoerd.

Tabel 4.3 Factoranalyse van items overige vrijetijdsbesteding

	Component		
	cultuur	licht vermaak	visite
disco	-,058	,798	,108
feest	-,069	-,094	,080
bioscoop	-,033	,687	,063
toneel	,820	-,110	-,005
revue/show	,893	-,058	,064
museum	,884	,002	,007
café/bar	-,080	,702	,070
snackbar	-,157	,431	-,283
restaurant	,750	-,056	-,096
speelhal	-,069	-,147	,235
op bezoek gaan	,092	,140	,876
bezoek ontvangen	-,001	,191	,809
<i>verklaarde variantie (%)</i>	24,8	17,1	11,9

De keuze voor drie factoren is gemaakt, omdat er drie factoren zijn met een initiële eigenwaarde die groter is dan 1 (Kaiser-criterium). Uit de factoranalyse blijkt dat de items voldoende gemeen hebben (ieder item is goed voorspelbaar uit de andere items). In totaal wordt er 53,8% variantie verklaard door de drie factoren samen. De eerste factor verklaart 24,8%, de tweede factor 17,1% en de derde factor 11,9% van de totale variantie van de afhankelijke variabele.

Na deze factoranalyse is er gekeken of de items van iedere component ook intern consistent zijn, te beginnen met de eerste component. Op de eerste component zijn het de items toneel, revue/show, museum en restaurant die hoog scoren. De interne consistentie van deze items is 0,81 (Cronbach's alpha). Deze items hebben betrekking op de meer culturele activiteiten en deze component is daarom cultuur genoemd.

Op de tweede component zijn het de items disco, bioscoop, café/bar, snackbar die hoog scoren. De interne consistentie is echter te klein (Cronbach's alpha < 0,3). Na het weglaten van het item snackbar wordt de interne consistentie 0,60 (Cronbach's alpha). Het weglaten van meer items heeft nauwelijks een positieve invloed op de

betrouwbaarheid. De overgebleven items hebben betrekking op activiteiten die op entertainment zijn gericht en deze component is daarom licht vermaak genoemd.

Op de derde component zijn het de items op bezoek gaan en bezoek ontvangen die hoog scoren. De interne consistentie van deze items is 0,72 (Cronbach's alpha). Deze items hebben betrekking op visite ontvangen en op visite gaan en deze component is daarom visite genoemd.

Na de uitvoering van de factoranalyse is van de items van iedere factor (die zijn overgebleven na de controle op interne consistentie) een gemiddelde berekend. Van deze gemiddelden is per component een nieuwe variabele gemaakt. Deze drie nieuwe variabelen zijn de afhankelijke variabelen in de hierop volgende regressieanalyse. Ook deze regressieanalyse wordt in drie delen behandeld. Eerst wordt de invloed van het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub (zonder verklarende en controlevariabelen) op de overige vrijetijdsbesteding bekeken. Daarna worden de verklarende variabelen toegevoegd en tenslotte ook de controlevariabelen.

Tabel 4.4 Regressieanalyse overige sociale vrijetijdsbesteding respondentent, Beta's

	licht vermaak	cultuur	visite
fitness (1) of voetbal (0)	-,084	,207	-,077
<i>R Square</i>	,007	,043	,006
fitness (1) of voetbal (0)	,329*	,293	-,067
leeftijd	-,635***	,116	-,036
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	-,030	-,205	-,045
eticiteit (allochtoon = 1 autochtoon = 0)	-,038	,038	,113
<i>R Square</i>	,250	,082	,023
fitness (1) of voetbal (0)	,249	,445*	,064
leeftijd	-,364*	,159	-,197
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	-,017	-,196	-,396*
eticiteit (allochtoon = 1 autochtoon = 0)	,023	,031	-,038
burgerlijke staat	,379*	,073	-,335*
werksituatie	-,161	,103	-,073
opleidingsniveau	,102	,140	,133
bruto inkomen per jaar	-,227	-,043	-,008
<i>R Square</i>	,422	,215	,190

* = p< .05
 ** = p< .01
 *** = p<.001

Uit tabel 4.4 blijkt dat het lid zijn van de voetbalvereniging of de fitnessclub, voor de controle op sociaaldemografische kenmerken, geen significante invloed heeft op de overige sociale vrijetijdsbesteding (en weinig variantie verklaart).

Na het toevoegen van de verklarende, sociaaldemografische variabelen (die tezamen veel variantie verklaren in vergelijking met het type sportdeelname), is er echter wel een verschil tussen leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub in het ondernemen van activiteiten die vallen onder de component licht vermaak. Leden van de fitnessclub ondernemen, gelet op de gegevens uit tabel 4.4, meer activiteiten die

betrekking hebben op licht vermaak. Na het toevoegen van de controlevariabelen blijkt dit echter niet meer het geval te zijn, dus het eerder gevonden verschil tussen leden van de sportorganisaties heeft te maken met één of enkele achtergrondvariabelen die samenhangen met deze component (de motivatie om te gaan sporten is hier niet meegenomen in de analyse, omdat dit alleen betrekking heeft op de motivatie om te gaan sporten en niet op de motivatie om andere activiteiten te ondernemen). De verklarende variabele leeftijd en de controlerende variabele burgerlijke staat hebben wel een significante invloed op het ondernemen van deze activiteiten. Jongeren en thuiswonenden ondernemen namelijk meer van dit soort activiteiten dan ouderen en samenwonenden. Dit heeft alles te maken met de levensfase waarin men verkeert. Jongere mensen, die meestal ook thuiswonend zijn, gaan meer naar disco's, bioscopen en café's dan ouderen die samenwonend zijn. Het ondernemen van dit soort activiteiten is dus vooral afhankelijk van leeftijd en burgerlijke staat, en niet het lid zijn van één van de twee sportorganisaties.

Bij het ondernemen van culturele activiteiten is er, zonder controle op sociaaldemografische kenmerken, geen significante invloed waar te nemen van het lid zijn van een sportorganisatie. Na het toevoegen van de verklarende variabelen is dit ook nog het geval (de verklaarde variantie van deze variabelen is ook erg laag). Na het toevoegen van de controlevariabelen komt er als resultaat uit dat leden van de fitnessclub meer culturele activiteiten ondernemen dan leden van de voetbalvereniging.

In de laatste kolom wordt duidelijk dat ,voor en na controle op sociaaldemografische kenmerken, het lid zijn van de fitnessclub of voetbalvereniging geen significante invloed heeft op visite. Wel gaan vrouwen en samenwonenden meer op visite dan mannen en thuiswonenden. Met het oog op de variabele burgerlijke staat

kan wederom gezegd worden dat dit te maken heeft met het verschil in leeftijd en daardoor een verschil in levensfase waarin leden verkeren. Als er gekeken wordt naar de variabele geslacht, is het een mogelijkheid dat vrouwen meer initiatief tonen in het onderhouden van sociale contacten dan mannen (Putnam 2003). Geslacht en burgerlijke staat zijn hier dus belangrijkere variabelen dan het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub.

solitaire activiteiten

Ook voor de solitaire vrijetijdsbesteding is een regressieanalyse uitgevoerd. Er wordt onderzocht wat het verband is tussen het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub en het ondernemen van solitaire activiteiten in de vrijetijd van de sporter, gecontroleerd op sociaaldemografische kenmerken.

Tabel 4.5 Regressieanalyse solitaire vrijetijdsbesteding, beta's

	aantal keer p.w. comp.	aantal uur p.d. comp.	Aantal dgn. p.w. tv	Aantal uur per keer tv	boeken
Fitness (1) voetbal (0)	,171	-,470***	-,414	-,361	-,332***
<i>R Square</i>	,029	,221	,171	,130	,110
fitness (1) of voetbal (0)	-,145	-,254	-,919***	-,529	-,178
leeftijd	,243	-,105	,209	,175	,015
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	,191	-,229	,531***	,086	-,230
etniciteit (all. = 1, aut. =0)	-,026	,128	-,109	,037	-,002
<i>R Square</i>	,063	,256	,299	,138	,139
fitness (1) of voetbal (0)	,108	-,284	-,997***	-,369	,044
leeftijd	,092	-,018	-,159	,189	-,155
geslacht (man = 1 vrouw = 0)	,135	-,286	,504***	-,256	-,489**
etniciteit (all. = 1, aut. =0)	-,087	,273*	-,038	,074	,046
burgerlijke staat	-,008	-,045	-,241	-,308*	-,103
werksituatie	,136	-,055	-,123	-,217	,070
opleidingsni veau	-,289	-,001	-,027	-,010	-,253
bruto inkomen per jaar	,027	-,216	-,129	-,302	-,037
<i>R Square</i>	,137	,329	,421	,318	,379

* = p< .05
 ** = p< .01
 *** = p<.001

Er is één significant verschil gevonden in de solitaire vrijetijdsbesteding ná controle voor sociaaldemografische kenmerken. Het verschil is dat leden van de voetbalvereniging meer dagen per week t.v. kijken dan leden van de fitnessclub. Vóór de controle was er nog geen significant verschil tussen leden van de voetbalvereniging en fitnessclub, maar na het toevoegen van de verklarende variabelen is er wel een

verschil gevonden. Geslacht heeft ook een significante invloed op aantal dagen televisie kijken. Mannelijke leden kijken namelijk meer dagen per week televisie dan vrouwen. Aangezien er na het toevoegen van de variabele geslacht wel een verschil is gevonden tussen de leden van beide sportorganisaties, betekent dit dat de eerder gevonden invloed (vóór controle) minder groot was doordat de variabele geslacht een deel van deze invloed ophief.

Bij het aantal uur t.v. kijken zijn het de samenwonenden die meer uur per dag televisie kijken dan de thuiswonenden, al is er geen significant verschil gevonden tussen leden van beide sportorganisaties.

Het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub heeft, voor controle op sociaaldemografische kenmerken, een significante invloed op het aantal uur per dag computeren en het aantal boeken dat gelezen wordt (per tijdsdeel). Uit dit resultaat komt naar voren dat leden van de voetbalvereniging meer uur per dag computeren en minder boeken per tijdsdeel lezen. Na het toevoegen van de verklarende, sociaaldemografische variabelen is deze invloed echter niet significant meer, wat betekent dat de verklarende sociaaldemografische variabelen verantwoordelijk zijn voor de eerder gevonden significante invloed van het type sportdeelname.

Etniciteit heeft een significante invloed op het aantal uur computeren per dag. Leden van niet-Nederlandse afkomst computeren meer uur per dag dan leden van Nederlandse afkomst. Als er gekeken wordt naar het aantal boeken dat gelezen wordt, zijn het vrouwen die meer boeken per tijdsdeel lezen dan mannen.

Nu de sociale en solitaire vrijetijdsbesteding van de leden is bekeken, is het tijd om een korte samenvatting te geven van de resultaten en de hypothese met betrekking tot de overige vrijetijdsbesteding te beantwoorden.

4.5 Beantwoorden van hypothese overige vrijetijdsbesteding

Er zijn te weinig verschillen gevonden tussen de vrijetijdsbesteding van leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub om te spreken van een groot verschil in vrijetijdsbesteding. De enige verschillen zijn dat leden van de fitnessclub meer culturele activiteiten ondernemen dan leden van de voetbalvereniging en dat deze laatste groep meer dagen per week televisie kijkt dan leden van de fitnessclub. De sociaaldemografische kenmerken van leden hebben hier wel een grotere invloed dan het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub.

Hypothese 7

Naar verwachting hebben mensen die een individuele sport als fitness beoefenen ook een individuelere vrijetijdsbesteding in vergelijking met mensen die een teamsport als voetbal beoefenen.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dit niet het geval.

4.6 Slot

Nu de regressieanalyses uitgevoerd zijn en alle hypothesen zijn beantwoord, kan de algemene onderzoeksvraag behandeld worden en kunnen er aan hand van de resultaten van de analyses enkele conclusies getrokken worden.

H. 5 Conclusie

5.1 Inleiding

Na het beantwoorden van de hypothesen in het vorige hoofdstuk wordt in dit hoofdstuk de algemene onderzoeksvraag behandeld (paragraaf 5.2). In paragraaf 5.3 worden enkele aanbevelingen gedaan en in paragraaf 5.4 wordt een reflectie gegeven van het onderzoeksproces. Daarna volgt er een samenvatting van het gehele onderzoek.

5.2 Beantwoorden algemene onderzoeksvraag

Voordat de algemene onderzoeksvraag behandeld wordt, zal deze voor de duidelijkheid nogmaals weergegeven worden. De algemene onderzoeksvraag luidt: wat is de invloed van het lid zijn van een voetbalvereniging of fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken van de leden op de sociale bindingen tussen leden in de desbetreffende sportorganisatie en verschillen deze leden in hun overige vrijetijdsbesteding van elkaar? In het eerste deel van deze paragraaf komt de invloed van het lid zijn van de voetbalvereniging of de fitnessclub en de sociaaldemografische kenmerken op de sociale bindingen aan de orde. Daarna wordt het verband tussen het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub en de overige vrijetijdsbesteding van de leden toegelicht.

5.2.1 Type sportdeelname/sociaaldemografische kenmerken - sociale bindingen

Door Ulseth (2003) werd al geconcludeerd dat mensen die aan een sport in verenigingsverband doen meer sociale contacten maken dan mensen die aan een individuele sport in commercieel verband doen. Ook uit dit onderzoek blijkt dat leden

van de voetbalvereniging meer sociale contacten opdoen dan leden van de fitnessclub, al moet er wel bij gezegd worden dat het hierbij gaat om een relatief kleine onderzoeksgroep waardoor dit gevonden resultaat niet dezelfde waarde heeft als het resultaat van Ulseth. Als er echter gekeken wordt naar de aard van de sociale bindingen kan er geconcludeerd worden dat er meer perspectief is in de fitnessclub als het gaat om contact maken met mensen van het andere geslacht dan in de voetbalvereniging, omdat groepen in de fitnessclub meer heterogeen zijn op basis van geslacht dan in de voetbalvereniging. De voetbalvereniging is dus nog steeds een plaats waar relatief homogene groepsvorming plaatsvindt (gelet op het sociaaldemografisch kenmerk geslacht). Deze voetbalvereniging blijkt dus voornamelijk een mannenwereld te zijn. In vergelijking met de fitnessclub is er dus nog een lange weg te gaan als het gaat om de sport aantrekkelijker te maken voor vrouwen. Door middel van meer activiteiten die gericht zijn op vrouwen kan de voetbalvereniging dit bereiken, al is het maar de vraag of het mogelijk is het karakter van de voetbalvereniging te veranderen, mede omdat het ook niet duidelijk is of de vereniging dit zelf ook wil.

Het lid zijn van de voetbalvereniging heeft dus als gevolg dat een persoon meer sociale contacten maakt dan in een fitnessclub, maar deze contacten worden voornamelijk gemaakt tussen mensen met hetzelfde geslacht. Het lid zijn van de fitnessclub levert weliswaar minder sociale contacten op, maar deze contacten zijn meer divers gelet op het sociaaldemografische kenmerk geslacht.

Het meer sociale karakter van de oudere sporten zoals voetbal in vergelijking met nieuwe, individuelere sporten, zoals Putnam (2000) beweerde, wordt in dit onderzoek dus bevestigd als er gekeken wordt naar het aantal sociale contacten dat gemaakt

wordt. Toch moet het belang van een sport die beoefend wordt in verenigingsverband niet overschat worden. Ondanks dat er een afnemende belangstelling is waar te nemen in het lidmaatschap van sportverenigingen (Breedveld 2003), heeft het lid zijn van de fitnessclub meer heterogeniteit in sociale contacten tussen leden als gevolg dan het lid zijn van de voetbalvereniging (gelet op het sociaaldemografisch kenmerk geslacht).

Nu bevestigd is dat het type sportdeelname van invloed is op de sociale bindingen tussen leden in een sportorganisatie, zal nu aandacht besteed worden aan de invloed van de sociaaldemografische kenmerken leeftijd, geslacht en etniciteit van leden op de sociale bindingen.

De sociaaldemografische kenmerken, leeftijd, geslacht en etniciteit blijken geen significante invloed te hebben op de sociale bindingen in de sportorganisaties. Het type sportdeelname heeft meer invloed dan deze sociaaldemografische kenmerken op de sociale bindingen tussen leden. Er is dus zeker een verschil tussen beide sportorganisaties in de mogelijkheid die leden krijgen voor het maken en ontwikkelen van sociale bindingen, onafhankelijk van verschillen in leeftijd, geslacht en etniciteit. Dit geeft aan dat het niet aan verschillen tussen leden ligt dat er een verschil is in de sociale bindingen tussen beide sportorganisaties, maar dat het aan de eigenschappen van de sportorganisaties zelf ligt of er sociale bindingen tussen leden ontstaan en hoe deze zich ontwikkelen. Het is wel de vraag of de fitnessclub geïnteresseerd is in het veranderen van hun aanbod om meer sociale contacten te doen ontstaan, omdat het doel van de fitnessclub, in vergelijking met de voetbalvereniging, misschien meer de sport zelf is dan de overige activiteiten die daarmee gepaard gaan. Het kan voor leden ook fijn zijn om zich puur en alleen om de sport te richten, zonder zich met andere

leden bezig te houden. Om terug te komen op de inleiding waarin de vraag gesteld wordt of sportorganisaties zich moeten richten op het individu of de sociale benadering moeten kiezen, is het misschien goed dat beide organisaties van elkaar verschillen in het aantal sociale contacten dat gemaakt wordt en dat er organisaties zijn met verschillende benaderingen.

5.2.2 Type sportdeelname - overige vrijetijdsbesteding

Nu zal er gekeken worden naar de overige vrijetijdsbesteding van de leden van de voetbalvereniging en de fitnessclub. Uit dit onderzoek komt naar voren dat er geen groot verschil is in de overige vrijetijdsbesteding tussen de leden van beide sportorganisaties. Het is dus niet het geval dat leden van de voetbalvereniging meer contacten zoeken in de rest van hun vrijetijdsbesteding in vergelijking met de leden van de fitnessclub. Leden van de voetbalvereniging zijn dus geenszins 'socialere' mensen qua vrijetijdsbesteding dan de leden van de fitnessclub. De vrijetijdsbesteding van leden hangt vooral samen met de sociaaldemografische kenmerken van leden.

Het verschil tussen leden van beide organisaties is dus niet zo groot als verwacht. De voetbalvereniging en de fitnessclub zijn geen totaal verschillende werelden met verschillende personen, maar de leden hebben veel overeenkomsten als het gaat om de vrijetijdsbesteding. Het tegenover elkaar zetten van de leden van beide organisaties als totaal verschillende mensen is dus overdreven gebleken.

5.3 Aanbevelingen

Om iets te doen aan het verschil in de hoeveelheid sociale contacten tussen beide organisaties is het voor de fitnessclub een mogelijkheid om meer faciliteiten te regelen naast het sporten om sociaal contact tussen leden te motiveren. Uit mijn

bezoeken aan de voetbalvereniging blijkt dat de kantine een plaats is waar de juiste sfeer hangt om na het sporten nog even na te zitten. In de fitnessclub is er weinig ruimte om nog even te blijven na het sporten, waardoor er ook weinig contact gemaakt kan worden tussen leden. Het is dus aan de fitnessclub zelf om veranderingen aan te brengen om de sociale contacten te bevorderen, bijvoorbeeld door meer activiteiten te organiseren waar samengewerkt moet worden. Ook kunnen er meer groepsoefeningen aangeboden worden, waardoor een groepsgevoel kan ontstaan. Door de bevordering van sociale contacten tussen sporters kan de band tussen sporter en sportorganisatie sterker worden, waardoor de sporter minder snel van organisatie zal veranderen. Ook kan een groei van de sociale contacten leden ertoe brengen de sportorganisatie bij vrienden en bekenden aan te bevelen, waardoor de organisatie meer leden werft.

Deze studie behelst maar een heel klein deel van de totale voetbal- en fitnesspopulatie, waardoor er niets gezegd kan worden over de gehele populatie. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om te kijken of deze bevindingen ook opgaan voor de gehele voetbal- en fitnesspopulatie. Ook is het interessant aandacht te besteden aan andere sporten, om te kijken of de bevindingen uit dit onderzoek ook gelden voor andere sporttakken. Verder is er in dit onderzoek wel gekeken of er een verband is tussen het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub en de overige vrijetijdsbesteding van leden, maar de positie en het belang van de sociale bindingen die ontstaan in een sportorganisatie ten opzichte van de sociale bindingen die ontstaan bij andere vrijetijdsactiviteiten van een actor is hier nog niet belicht.

5.4 Reflectie

Tenslotte wil ik nog eenmaal de nadruk leggen op het feit dat door de relatief kleine onderzoeksgroep de resultaten niet vertaald kunnen worden naar de gehele populatie.

De resultaten geven echter wel een indruk van de sociale contacten die in een sportorganisatie ontstaan en de sociaaldemografische kenmerken die hiermee te maken hebben, al is het moeilijk om met alle factoren rekening te houden die hier enigszins invloed op kunnen hebben.

Er was veel literatuur aanwezig over sociaal kapitaal en sportdeelname, met veel auteurs die hun steentje bijgedragen hebben aan het onderzoek naar sociaal kapitaal (in de sport). Ik heb me tijdens het bestuderen van de literatuur vooral gericht op de namen die in vrijwel ieder boek dat ik geraadpleegd heb terugkwamen, omdat dit een overzichtelijker beeld geeft van (de geschiedenis van) het concept sociaal kapitaal. Vooral de gegevens van het SCP (en het verwante Rapportage Sport 2003) hebben mij geholpen om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in de sportdeelname in Nederland.

Het zoeken naar een voetbalvereniging die wilde helpen bij het onderzoek was geen probleem (er waren drie aanmeldingen), maar een fitnessclub was moeilijker te vinden. Uiteindelijk is er toch een fitnessclub gevonden, die tevens erg snel waren met het laten invullen van de vragenlijsten en het retourneren ervan.

De betrokken sportorganisaties, net als de leden van deze organisatie en begeleiding vanuit de universiteit, waren erg bereid mee te werken aan dit onderzoek en toonden tevens interesse in de resultaten van het onderzoek, wat een prettige samenwerking mogelijk maakte en een aanmoediging moet zijn voor toekomstig onderzoek op dit gebied.

Samenvatting

Putnam (2003) stelt in zijn bestseller *Bowling Alone* dat de sociale bindingen tussen mensen steeds meer vervagen. Hij gebruikt het concept sociaal kapitaal om aan te geven dat sociale bindingen tussen mensen waarde hebben, voor een individu en de samenleving als geheel. Sociaal kapitaal kan worden omschreven als de voordelen voor een persoon in de toekomst die voortkomen uit sociale bindingen die een persoon heeft. Verder stelt hij dat vervaging van de sociale bindingen ook in de sportwereld voorkomt. Individuele sporten zijn volgens hem tegenwoordig zeer populair, in tegenstelling tot teamsporten. Het nadeel hiervan is, volgens Putnam, dat bij de beoefening van individuele sporten de sociale bindingen tussen sporters minder sterk zijn dan het geval is bij teamsporten. Als er gekeken wordt naar de situatie in Nederland blijkt dat een steeds kleiner percentage van de bevolking aan teamsporten, terwijl het percentage van de bevolking dat aan individuele sporten doet is toegenomen. Volgens Putnam zou de beoefening van individuele sporten, gelet op het voorgaande, gevolgen moeten hebben voor de sociale bindingen tussen sporters (door de beoefening van individuele sporten zullen de voordelen die voortkomen uit de sociale bindingen tussen sporters kleiner worden). Meer specifiek was het Ulseth (2003) die stelde dat er minder sociale contacten tussen sporters in een fitnesscentrum ontstaan in vergelijking met een sport die in verenigingsverband wordt beoefend. In dit onderzoek is gekeken of dit ook geldt voor een voetbalvereniging en fitnessclub in Nederland. Er is onderzocht of het lid zijn van een fitnessclub of voetbalvereniging en/of de sociaaldemografische kenmerken en motivatie van leden van invloed zijn op de sociale bindingen tussen leden. Verder is er onderzocht of de leden van beide sportorganisaties ook verschillen in hun overige vrijetijdsbesteding (waarbij een onderscheid is gemaakt tussen meer sociale en meer solitaire vrijetijdsactiviteiten).

Gelet op het aantal sociale contacten komen de resultaten van Ulseth (2003) overeen met de verschillen die gevonden zijn tussen de fitnessclub en de voetbalvereniging in dit onderzoek. De sociaaldemografische kenmerken leeftijd, geslacht en etniciteit blijken niet van invloed te zijn op deze verschillen tussen de fitnessclub en de voetbalvereniging. Het lid zijn van de voetbalvereniging of fitnessclub heeft dus meer invloed op het ontstaan van sociale contacten dan de leeftijd, het geslacht en de etnische achtergrond van de leden. In de overige vrijetijdsbesteding is er geen groot verschil gevonden tussen de leden van de voetbalvereniging en de leden van de fitnessclub.

Literatuurlijst

Baron, S. , Field, J. en Schuller, B. 2000. *Social capital : critical perspectives*, Oxford University Press, Oxford

Breedveld, K. 2003. “*Maatschappelijke ontwikkelingen: kansen en bedreigingen voor de sport*”. In *Rapportage sport 2003*, p. 15-32.

Breedveld, K. 2003. “*Sport en cohesie: de relatie tussen sportdeelname en sociaal kapitaal*”. In *Rapportage sport 2003*, p. 247-278.

Elling, A. en Claringbould, I. 2003. “*In- en uitsluitingsmechanismen in de sport: wie kan, mag en wil er (niet) bijhoren*”. In *Rapportage sport 2003*, p. 45-60.

Field, J. 2003. *Social capital*, Routledge, Londen

Fine, B. 2001. *Social capital versus social theory : political economy and social science at the turn of the millenium*, Routledge, Londen

Fukuyama, F. 1995. *Trust : the social virtues and the creation of prosperity*, Free Press, New York

Nesbary, Dale K. 2000. *Survey Research and the World Wide Web*, Allyn and Bacon, Boston

Oosterga, C. 2003. *Senioren en sport : een onderzoek naar vraag en aanbod in Amersfoort*, Meppel

Putnam, R. 2000. *Bowling Alone*. Simon & Schuster, New York

Stone, W en Hughes, J. 2001. *The Nature and Distribution of social capital; initial findings of the Family, Social Capital and Citizenship survey*, Australian Institute of Family Studies, Sydney

Ulseth, A. 2003. “*Social integration in modern sport: Commercial fitness centres and voluntary sports clubs*”. In <http://www.samfunnsforskning.no>

Van der Meulen 2003. “*Beoefening*”. In *Rapportage Sport 2003*, p. 71-94.

Verweel, P. 2003. “*Sporten in beweging: transformatie, betekenis en kwaliteit*”. In *Rapportage Sport 2003*, p. 111-120.